

KLAIPĖDOS UNIVERSITETAS

Socialinių ir humanitarinių mokslų fakultetas

Viešojo administravimo ir politikos mokslų katedra

Silvija Kozlova

**DALYVAUJAMOSIOS VALDYSENOS ĮGYVENDINIMO
PERSPEKTYVOS NERINGOS SAVIVALDYBĖJE**

Regionų valdysenos studijų programos magistro baigiamasis darbas

Klaipėda, 2021

MAGISTRO BAIGIAMOJO DARBO LYDRAŠTIS

Silvija Kozlova

(darbo autoriaus vardas, pavardė)

Dalyvaujamosios valdysenos įgyvendinimo perspektyvos Neringos savivaldybėje

(darbo pavadinimas lietuvių kalba)

Patvirtinu, kad mano baigiamasis darbas parašytas savarankiškai, nepažeidžiant kitiems asmenims priklausančių autorių teisių, visas baigiamasis darbas ar jo dalis nebuvo panaudotas Klaipėdos universitete ir kitose aukštosiose mokyklose.

Silvija Kozlova

(darbo autoriaus vardas, pavardė ir parašas)

Sutinku, kad darbas būtų naudojamas neatlygintinai 5 m. Klaipėdos universiteto studijų procese.

Silvija Kozlova

(darbo autoriaus vardas, pavardė ir parašas)

Pildo bakalauro/magistro baigiamojo darbo vadovas

Darbą ginti

(įrašyti – leidžiu arba neleidžiu)

(data)

(darbo vadovo vardas, pavardė ir parašas)

Pildo katedros, kuriojančios studijų programą, administratorius (sekretorius)

Baigiamasis darbas įregistruotas katedroje

(data)

(katedros sekretorės vardas, pavardė ir parašas)

Pildo katedros, kuriojančios studijų programą, vedėjas

Darbą ginti

(įrašyti – leidžiu arba neleidžiu)

(data)

(katedros vedėjo vardas, pavardė ir parašas)

Recenzentu (-ais) skiriu

.....
(įrašyti recenzento(ų) vardą, pavardę)

(data)

(katedros vedėjo vardas, pavardė ir parašas)

SANTRAUKA

Kozlova S. el. p. silvijamockeviciute@gmail.com. „Dalyvaujamosios valdysenos įgyvendinimo perspektyvos Neringos savivaldybėje“. II pakopos magistro studijų, Regionų valdysenos programos baigiamasis darbas. Darbo vadovas doc. dr. Remigijus Riekašius, Klaipėdos universitetas: Klaipėda, 2021, 48 p., 5 paveikslai, 8 lentelės.

Darbo tikslas – įvertinti dalyvaujamosios valdysenos įgyvendinimo perspektyvas Neringos savivaldybėje. Dalyvaujamosios valdysenos įgyvendinimas yra neatsiejama demokratinio valdymo dalis, o pats dalyvavimas įvardijamas kaip viena pagrindinių demokratinų vertybių, kurios efektyvumas priklauso nuo įgyvendinimo mechanizmo. Pagrindiniai veiksniai, padėsiantys užtikrinti šio mechanizmo sklandų vyksmą, yra dalyvavimo teisė, galimybės bei dalyviai. Siekiant skaidrumo ir atskaitomybės principais grįsto pilietinės visuomenės dalyvavimo, privalu vadovautis teisės aktuose apibrėžtu šio proceso reglamentavimu. Atlikta teisės aktų analizė parodė, kad nacionaliniame ir tarptautiniuose dokumentuose akcentuojamos piliečių bei valstybės tarnautojų teisės ir pareigos dalyvauti viešajame valdyme, o plačiau detalizuojamos Lietuvos Respublikos vidaus įstatymuose. Atlikus tyrimą, nustatyta, kad dalyvaujamosios valdysenos įgyvendinimas Neringos savivaldybėje yra labiau teorinis negu praktinis. Situaciją apsunkina gyventojų ir valstybės tarnautojų požiūrio nesutapimas į esamas problemas. Gyventojai iš valdžios atstovų pasigenda informacijos, tinkamų sąlygų įsitraukimui, bei bendradarbiavimui, o savivaldybės darbuotojai savo klaidų nežvelgia tikindami, jog imamasi visų priemonių dalyvavimo skatinimui. Toks prieštaravimas lemia neigiamą dalyvaujamosios valdysenos klostymąsi, todėl tikslinga būtų atlikti šiuos veiksmus: pirma, išsamios ir aiškios informacijos apie *planuojamus* veiksmus viešinimas įvairiais informacijos sklaidos kanalais (socialiniuose tinkluose, internetiniame savivaldybės tinklapyje, spaudoje, taip pat neatmetant galimybės svarstant klausimus itin aktualiomis gyventojams temomis informuoti juos lankstinukais pašto dėžutėse), daugiau orientuojantis į jaunimą ir vyresnio amžiaus žmones. Antra, ir, matyt, svarbiausia turėtų būti atlikta SSGG dalyvaujamosios valdysenos įgyvendinimo Neringos savivaldybėje analizė ir parengtas šio proceso užtikrinimo planas, nurodant tikslus, uždavinius, bei apibrėžtas įgyvendinimo laikotarpis etapais.

Raktažodžiai: dalyvaujamoji valdysena, vietos savivalda, gyventojų dalyvavimas

SUMMARY

Kozlova S. e-mail silvijamockeviciute@gmail.com. "The perspectives of Participatory Governance Implementation in Neringa Municipality". Thesis of the 2nd cycle master's study, Regional Governance program. Thesis advisor - doc. dr. Remigijus Riekašius, Klaipėda University: Klaipėda, 2021, 48 p., 5 pictures, 8 tables.

The aim of the work is to assess the perspectives of participatory governance implementation in Neringa municipality. Participatory governance implementation is an integral part of democratic governance, and participation itself is identified as one of the core democratic values, which effectiveness depends on the implementation mechanism. The main factors that will help ensure the smooth running of this mechanism are the right to participate, the opportunities and the participants. In order to ensure the participation of civil society based on the principles of transparency and accountability, the regulation of this process as defined in the legal acts must be followed. The analysis of legal acts has shown that national and international documents emphasize the rights and obligations of citizens and civil servants to participate in public governance, and they are more detailed in the domestic laws of the Republic of Lithuania. After the research, it was found that participatory governance implementation in Neringa municipality is more theoretical than practical. The situation is aggravated by the discrepancy between the attitude of residents and civil servants towards the existing problems. Residents lack information, appropriate conditions for involvement and cooperation from government representatives, and the municipal employees do not see their mistakes in believing that all measures are taken to encourage participation. Such a contradiction leads to a negative development of participatory governance, therefore, it would be appropriate to take the following steps: first, dissemination of detailed and clear information on the *planned* actions through various information dissemination channels (on social networks, the municipality website, in the press, also not to eliminate the possibility of leaving leaflets in mailboxes when discussing issues of particular relevance to the residents), with a greater focus on youth and the elderly. Secondly, and probably most importantly, SWOT analysis of participatory governance implementation in Neringa municipality should be performed and a plan for ensuring this process should be prepared, indicating the goals, objectives, and defining the implementation period in stages.

Key words: participatory governance, local self-government, resident participation

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

- 1 pav. Piliečių įtraukimo formos, pagal skirtingas piliečių kategorijas, 18 p.
- 2 pav. Dalyvavimo tikslas ir tinkamos priemonės, 19 p.
- 3 pav. Galimi, dalyvaujamosios valdysenos įgyvendinimo perspektyvų variantai, 23 p.
- 4 pav. Tyrimo pasirengimo ir atlikimo etapai, 31 p.
- 5 pav. Neringos savivaldybės darbuotojų ir gyventojų skaičius, 32 p.

LENTELIŲ SĄRAŠAS

- 1 lentelė. Dalyvaujamosios valdysenos teorinės interpretacijos, 13 p.
- 2 lentelė. Respondentų socialinis-demografinis pasiskirstymas, 34 p.
- 3 lentelė. Gyventojų dalyvavimo sprendimų priėmimo procese svarba, 36 p.
- 4 lentelė. Dalyvavimo būdai ir jų tinkamumas, 37 p.
- 5 lentelė. Gyventojų dalyvavimo savivaldybės veikloje kliūtys, 38 p.
- 6 lentelė. Gyventojų dalyvavimo sprendimų priėmimo procese užtikrinimo vertinimas, 39 p.
- 7 lentelė. Veiksnių, užtikrinančių gyventojų įsitraukimą į viešąją politiką vertinimas, 40 p.
- 8 lentelė. Dalyvaujamosios valdysenos įgyvendinimo vertinimo vidurkis, 41 p.

PRIEDŲ SĄRAŠAS

- 1 Priedas.** Apklauso anketa, 50 p.

TURINYS

ĮVADAS	7
I. DALYVAUJAMOSIOS VALDYSENOS ESMĖ IR REIKŠMĖ	13
1.1. Dalyvaujamosios valdysenos samprata, tikslai ir nauda	13
1.2. Dalyvaujamosios valdysenos formos, galimybės ir iššūkiai	15
1.3. Savivaldos ir vietos gyventojų sąveikos įtaka, dalyvaujamosios valdysenos įgyvendinimo perspektyvoms	20
II. DALYVAUJAMOSIOS VALDYSENOS ĮGYVENDINIMO TEISINIS REGLAMENTAVIMAS	25
2.1. Piliečių dalyvavimo principo įtvirtinimas tarptautinio ir nacionalinio lygio dokumentuose	25
2.2. Gyventojų dalyvavimo vietos savivaldoje teisiniai pagrindai, numatyti vidaus įstatymuose	27
III. DALYVAUJAMOSIOS VALDYSENOS ĮGYVENDINIMO PERSPEKTYVŲ NERINGOS SAVIVALDYBĖJE VERTINIMAS	30
3.1. Tyrimo metodologija	30
3.2. Tyrimo rezultatai	34
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI	42
LITERATŪRA	44
PRIEDAI	49

ĮVADAS

Temos aktualumas. Dalyvaujamosios valdysenos įgyvendinimas yra aktuali XXI amžiaus problema daugelyje šalių, ne išimtis ir Lietuva. Pastebima tendencija, kad gyventojų pasitikėjimas valdžia vis menksta, o atotrūkis vis didėja, kuris kaip sniego gniūžtė besiridendama nuo kalno įgauna vis didesnę pagreitį ypatingai šiuo laikotarpiu, kai visas pasaulis yra sukaustytas pandemijos gniaužtu. Sakoma, kad nelaimės suartina, tačiau šiuo metu tai greičiau išimtis nei taisyklė, nes regis dabar, kai visi (valdžia ir gyventojai) turėtų veikti išvien, kad kuo greičiau ir efektyviau būtų įveikta pandemija, deja pasidalinta į dvi stovyklas, taip apskritai komplikuojant dalyvaujamosios valdysenos įgyvendinimą. Kiekvienoje valstybėje dalyvavimu grįsto valdymo įgyvendinimas turėtų būti išskirtinis ir tinkamas būtent tai šaliai, atsižvelgiant į galimybes, tikslus, savų piliečių poreikius ir lūkesčius, bei reaguojant į esamą ir stengiantis numatyti būsimą situaciją. Būtų netikslinga teigti, kad Lietuvoje šiuo klausimu niekas nėra daroma, nes kaip teigiama Status Quo Analysis (2020) pateiktoje analizėje, nacionalinės institucijos įgyvendino daugybę iniciatyvų skatinančių visuomenės dalyvavimą sprendimų priėmimo procese. Visgi visuomenės dalyvavimas yra menkas, nes tokia dalyvavimo kultūra, nėra metodologiniu požiūriu pagrįstos visuomenės dalyvavimo stebėsenos strategijos, leidžiančios įvertinti esamą viešojo sektoriaus ir visuomenės bendradarbiavimą, norint pamatyti plėtros tendencijas ir veiksnius, turinčius įtakos šio proceso kokybei - dalyvių įsitraukimas, rezultatų pasiekimas ir kt. Lietuvos žmonės netiki ne tik savo galia daryti įtaką socialiniams ar politiniams procesams šalyje, bet ir dėl jų galimybių ką nors pakeisti vietos lygiu. Matomai veikiama nepakankamai, nes nors valstybė ir imasi veiksmų spręsti šią problemą, tačiau pasitikėjimo institucijų atžvilgiu tikėtis neverta, kol pati valdžia nepradės pasitikėti savo šalies piliečiais ir nesukurs tinkamų sąlygų dalyvauti sprendimų priėmimo procese. Piliečių dalyvavimui yra skiriamas ypatingas dėmesys ir viešojo valdymo tobulinimo dokumentuose. “Lietuva 2030” strategijoje piliečių įtraukimas ir dalyvavimas viešajame valdyme labiausiai akcentuojamas per ugdymą – švietimą, bendraujant ir bendradarbiaujant, taip pat piliečiams suteikiant vis daugiau laisvės ir atsakomybės savarankiškai veikti, tačiau žvelgiant į dabartinę situaciją Lietuvoje, pandemijos akivaizdoje, regis situacija visiškai priešinga deklaruojamai dokumentuose, mat piliečių dalyvavimas (bandymas įsitraukti ir išsakyti savo nuomonę) tiesiog ignoruojamas, nepageidaujamas arba dar blogiau, bandoma sudaryti tokias sąlygas, kad nei nekiltų noras reikštis, tai kur link tai veda, apie kokį dalyvaujamosios valdysenos įgyvendinimą dabar ir ateityje galima kalbėti, kai iš valdžios atstovų sulig kiekviena diena pasigirsta vis naujų “grasinimų” ar užuominų, apie galimas sankcijas, jei gyventojų išsakyta nuomonė neatitiks “reikalavimų”? Diskusijų metu gimsta tiesa, o apribojus žmonių galimybes išsakyti savo nuomonę, lieka tik viena medalio pusė, kuri nebūtinai yra priimtina ar teisinga. Naujai išrinktos vyriausybės savo programose vis akcentuoja piliečių įtraukimo į sprendimų priėmimo procesą skatinimą, tačiau apčiuopiamų rezultatų kol kas nesimato. Pastebima, kad priešrinkiminiai partijų pažadai vis mažiau

siejasi su realiais jų darbais. Tiesa ir ta, kad visuomenei stinga sąmoningumo, kad pasitikėjimas savo jėgomis, veiklumas ir pilietiškumas lemia, kiek pozityvūs pokyčiai mūsų pačių gerovei laukia ateityje. Blogiausia, kad dažnas iš mūsų galvojame, jog kažkas turi mumis pasirūpinti, suteikti darbą ar sutvarkyti mūsų aplinką. To pasekoje stokojame atsakomybės už savo gyvenimą, šeimą, bendruomenę ir visą šalį, esame pasyvūs ir bijantys veikti. Kita vertus kyla klausimas, kodėl tokie esame, kas daro įtaką mūsų nusivylimui, nepasitikėjimui, o galbūt ir net kursto baimę mumyse, kad būsim nesuprasti, nepriimti, o galbūt net ir demonstratyviai atstumti ar nubausti, valdžios atstovų dėl jiems nepatogios/netinkamos gyventojų nuomonės vienu ar kitu klausimu. Yra sakoma, “kai labai nori – viskas įmanoma”, tad galbūt iš tiesų ir nėra to didelio noro iš valdžios pusės įtraukti savo piliečius, bendrauti ir bendradarbiauti su jais, vis dažniau sudaromas įspūdis, kad pageidautini nuolankūs ir neįnoringi šalies gyventojai, tie, kurie pritaria arba dar geriau, net nesigilina į tai, kas vyksta. Visgi, nesikeičiant valdžios ir gyventojų požiūriui vieni kitų atžvilgiu, nebūsime pajėgūs kurti ateities Lietuvos, jos gerovės, kadangi negebėsime priimti ir įveikti didelių iššūkių. Svarbu abiem pusėm suprasti, kad ne valdžia privalo spręsti, kaip turime gyventi, o visi kartu, būdami aktyvūs, vieningi ir sąmoningi piliečiai. Dalyvaujamosios valdysenos įgyvendinimo perspektyvos turėtų būti aktualios kiekvienam, nes kaip teigia Burbulytė-Tsiskarishvili (2020) “valdžia (Prezidentas, Seimas ir Vyriausybė, Merai ir Savivaldybių tarybos) ir politika daro įtaką beveik visoms mūsų gyvenimo sritims”. Tyrime dėmesys sutelkiamas į veiksmų, lemiančių dalyvaujamosios valdysenos įgyvendinimo būklę nustatymą, bei jų įtaką šio proceso perspektyvoms.

Problema. Pastaruoju metu tiek žiniasklaidoje, tiek socialiniuose tinkluose vis labiau matomos įvairios žmonių nepasitikėjimo valdžia apraiškos (t.y. straipsniai, komentarai, valdžios teikiamų duomenų analizės/tikrinimas ir kt.), daugėja įvairių protestų bei mitingų. Nepasitikėjimo Lietuvos institucijomis faktą patvirtina ir 2021 m. balandžio mėn. 8 – 17d. “Vilmorus” (Visuomenės nuomonės ir rinkos tyrimų centras) atlikta 18 metų ir vyresnių Lietuvos gyventojų apklausa. Rezultatai nedžiuginantys, mat didžiausias nepasitikėjimas yra LR Vyriausybe, LR Seimu bei partijomis. Galima daryti prielaidą, kad nėra komunikacijos tarp valdžios ir gyventojų, vengiama bendradarbiavimo ir įsiklausymo. Yra sakoma, jog stiprybė vienybėje, tačiau būtent jos ir pasigendama, regis kiekvienai pusei įdomūs tik jos pačios interesai, išsiskiria požiūris į kylančias problemas. Kadangi vietos valdžia yra arčiausiai bendruomenės, labai svarbus jos indėlis skatinant gyventojų tiesioginį dalyvavimą valdyme. Siekiant vis mažiau dominuojančio gyventojų ir valdžios institucijų atotrūkio, ypatingai svarbu didesnio valdžios institucijų prieinamumo visuomenei užtikrinimas, bei vieningas požiūris į kylančias problemas. Pagrindinis darbe keliamas probleminis klausimas, koks Neringos savivaldybės darbuotojų ir gyventojų požiūris į dalyvaujamosios valdysenos būklę lemiančius veiksmus ir kokią jis daro įtaką šio proceso perspektyvoms?

Ginamasis teiginys.

1. Neringos savivaldybės darbuotojų ir gyventojų požiūris į dalyvaujamosios valdysenos būklę lemiančių veiksnių įtaką išsiskiria, ko pasekoje neįmanoma užtikrinti sėkmingo šio proceso įgyvendinimo.

Problemos (klausimo) ištirtumas. Moksliniai tyrinėjimai apie dalyvavimu grįstą valdymą yra gausiai analizuojami užsienio autorių straipsniuose (Jaske, 2018; Bidwell, Schweizer, 2020; Qamar, 2020; Pain et al., 2007), kuriuose akcentuojama piliečių įsitraukimo svarba, vyriausybės dėmesys visuomenei, galinčiai padėti priimti sprendimus, bei valdžios ir visuomenės santykių reikšmė dalyvaujamosios valdysenos įgyvendinimui. Tokie autoriai kaip (Stefanescu, Mocanu et al., 2011; Fischer, 2006; Gustafson, Hertting, 2017; Jingrui et al., 2019; Leifsen et al., 2017; Heinelt, Magnier, 2018; Waheduzzaman et al., 2018; Qamar, 2020) dėmesį skiria ne tik dalyvaujamosios valdysenos sampratai apibrėžti, dalyvavimo formoms ar dalyviams įvardinti, bet ir įtakos demokratijai, tvariai viešajai politikai bei ateities perspektyvų nustatymui. Autorių teigimu, dalyvavimu siekiama gilinti piliečių vaidmenį vyriausybės procese, visuomenės dalyvavimas asocijuojasi su gebėjimu bendradarbiauti, kuomet piliečiai tampa aktyviais veikėjais, galinčiais dalyvauti viešojoje politikoje.

Dalyvaujamosios valdysenos įgyvendinimo tikslus nagrinėja (Wampler, McNulty, 2011; A. Stefanescu et al., 2011), šie autoriai, kaip vieną pagrindinių išskiria demokratijos kokybės gerinimą, bei pasitikėjimo didinimą viešuoju sektoriumi, kiti (B. Gbikpi, J. R. Grote 2002; Waheduzzaman et al. 2018), pasisako už dalyvaujamosios valdysenos įgyvendinimo įtaką tvaresniam viešųjų paslaugų teikimui. Kokia šių tikslų nauda, atsakymus bando rasti tokie autoriai kaip (Bua, Bussu, 2020; Gulakande-Kiganda, Boitumelo Mzini, 2019; Xavier et al., 2017), kurie teigia, kad dalyvavimu grįstas valdymas didina piliečių pasitikėjimą savimi, valstybe ir taip išvengiama atsiribojimo nuo politikos. Pripažįstama, kad dalyvavimas įgalina demokratiją ir įgalina piliečius įtraukiant jų unikalias žinias į viešųjų sprendimų priėmimą. Lietuvių autoriai Stumbraitė, Riekašius (2008) taip pat pabrėžia piliečių dalyvavimo valdymo procesuose svarbą, pasak jų tai yra esminė demokratinės vyriausybės dalis. Geissel, (2009) pateikė tyrimą, atliktą Vokietijoje, kuriuo išsiaiškino, kad aktyvus dalyvavimas gali pagerinti pilietinius įgūdžius ir socialinį kapitalą. Stefanescu, Mocanu et al., (2011) kalba, apie piliečių gerovės užtikrinimą, kurį būtų galima pasiekti dalyvaujamosios valdysenos įgyvendinimu, per sveikatos priežiūros sistemą. Buvo atliktas tyrimas Skandinavijos ir Baltijos šalių (įskaitant ir Lietuvą), kuriuo buvo siekiama nustatyti, kaip šalys rūpinasi bendruomenės veikla ir kaip supranta visuomenės įsitraukimo svarbą. Rezultatai parodė, kad apie dalyvaujamosios valdysenos įgyvendinimą sveikatos priežiūros sistemoje Lietuva nepateikia jokios informacijos anglų kalba, todėl pažymima, kad turi būti sutelkiamas dėmesys viešajame sektoriuje ir ypač sveikatos priežiūros sistemoje skatinant piliečių įtraukimą į atitinkamus procesus, taip užtikrinant, kad visuomenės pasitenkinimas teikiamomis paslaugomis būtų ištis tinkamo lygio. Autoriams Stefanescu, Mocanu

et al., (2011) pritaria mokslininkas Qamar, (2020), kuris taip pat pripažįsta dalyvaujamosios valdysenos įgyvendinimo įtaką sveikatos sektoriui, pasak jo šis procesas padėtų užtikrinti didesnę teisingumą sveikatos srityje.

Dėmesį dalyvavimo formoms savo mokslinėse publikacijose akcentuoja autoriai (Forde, 2020; Perezolova 2018), anot jų, tinkamai priskirtomis dalyvavimo formomis skirtingiems subjektams siekiama papildyti atstovaujančias institucijas ir padidinti politikos formavimo veiksmingumą ir teisėtumą. Turnhout, Van Bommel et al. (2010) atliktas tyrimas, apie Nyderlandų gamtos teritoriją parodė, kad apribojimai, prielaidos ir lūkesčiai lemia skirtingas piliečių įtraukimo formas, o autorių Meredith, Halligan et al., (2012) teigimu, siekiant sklandaus ir efektyvaus dalyvaujamosios valdysenos įgyvendinimo, dalyvavimo mechanizmai turi būti susieti ne tik su dalyvavimo tikslu, bet ir suderinti su konkrečių grupių gebėjimais ir interesais.

Dalyvaujamosios valdysenos įgyvendinimas yra sudėtingas procesas, todėl neišvengiamai susiduriama su daugybę iššūkių, turkdančių sėkmingam jo vyksmui. Autoriai (Jörke, 2016; Bielskienė, 2016) pažymi, kad didžiausias iššūkis kyla siekiant užtikrinti visiems vienodas galimybes dalyvauti, išgirsti ir turėti savo interesus, o viso to priežastys pasak autorių (Jami, Walsh, 2014; Waheduzzaman et al. 2018; Thang, Canh et al. 2015), tai žinių ir įgūdžių trūkumas, noro bendradarbiauti nebuvimas, bei skirtingi interesai. Atlikta Status Quo Analysis (2020) analizė parodė, kad Lietuvos piliečiai apskritai yra pilietiškai atsiriboję, o tai dar labiau apsunkina jų įtraukimą, tam antrina ir Bučaitė-Vilkė, (2016). Lietuvių autoriai Šiugždinienė ir kt. (2019) taip pat teigia, kad vienas didžiausių iššūkių Lietuvos valdymo sistemai yra piliečių bei kitų veikėjų įgalinimas. Analizuojant sumanaus viešojo valdymo koncepciją ekspertų buvo atlikta aukščiausių valstybės vadovų apklausa Lietuvoje, kuri parodė, kad vyriausybės ir piliečių sąveika sprendimų priėmimo ar bendrų paslaugų teikimo procese Lietuvoje vis dar yra labai ankstyvoje stadijoje, kurią lemia žemas Lietuvos piliečių pasitikėjimas Lietuvos valdžios institucijomis.

Dalyvaujamosios valdysenos įgyvendinimo rezultatas priklauso, nuo šiame procese dalyvaujančių pusių sąveikos. Pagrindiniai veikėjai, tai gyventojai ir vietos valdžia. Nemažai autorių akcentuoja dalyvaujamąją valdyseną įgyvendinančių pusių įsitraukimo svarbą bei įtaką veiksmingam jos įgyvendinimui ir kaip teigia Bidwell, Schweizer (2020), visuomenės įsitraukimas laikomas, tiesiog, gyvybiškai svarbiu šiuolaikinio valdymo elementu. Brown, Dillard (2015) išskiria suinteresuotų asmenų įsitraukimo svarbą ir jų tapatinimą su tam tikru mechanizmu (kontrolės, sutikimo, bendradarbiavimo, atskaitomybės), nes visuomenės įtraukimas į vyriausybės veiklą siejamas su didesniu efektyvumu, atskaitomybe, įtraukumu ir kokybišku viešųjų paslaugų teikimu (Michael, Boitumelo Mzini 2019). Mačiulytė, Ragauskas (2007) akcentuoja vietos savivaldos vaidmenį. Gyventojų tiesioginio dalyvavimo principas, tikriausiai esminiai ir reikšmingiausiai apibūdina vietos savivaldos idėją. Realiai įgyvendinus piliečių tiesioginio dalyvavimo principą,

galima kalbėti apie vietos savivaldą tikrąja šio žodžio prasme. Priešingu atveju, tai tik dar vienas teritorinis ar vietinis valdymas. Bielinio, (2005) teigimu, stiprus ryšys tarp vietos valdžios ir visuomenės įmanomas tuomet, kai yra bendros vertybės, jos abipusiai deklaruojamos ir diskutuojamos bei yra pripažįstamos, *kaip bendros vertybės*. Bučaitės-Vilkės (2019) išvalgose, pagrindinė sprendimų galia yra susijusi su savivaldybės biurokratais ir vietos politikais, kurie naudojami savo įgaliojimais skatindami savivaldybių bendradarbiavimo iniciatyvas. Lietuvių autorė Stumbraitė – Vilkišienė (2016) išskiria efektyvaus dalyvavimo sąsajas su bendradarbiavimu, intensyvia sąveika ir dialogu, nes vertinant skirtingų šalių patirtį dalyvaujamosios valdysenos tema yra pripažįstama, kad būtent šie veiksniai įtakoja efektyvų dalyvavimą. Taip pat rezultatyvus dalyvavimas pasižymi ne vien esamų, bet ir busimų problemų sprendimų ieškojimu. Autoriai Gritsenko, Nadezhda et al., (2020); Haller A. (2017), Moffa G. (2021) išskiria žmogiškojo kapitalo išsaugojimo šalies viduje svarbą, užtikrinant valdžios *bendradarbiavimą* su gyventojais, priešingu atveju galimos neigiamos dalyvaujamosios valdysenos įgyvendinimo perspektyvos, kurių rezultatas ekonominis ir politinis nestabilumas, nusivylę gyventojai ir suintensyvėjusi emigracija.

Atlikus dalyvaujamosios valdysenos teorinę apžvalgą galima teigti, kad ši tema yra analizuojama ne tik Lietuvos mokslininkų, bet ir išties gausiai nagrinėjama užsienio šalių akademinėje bendruomenėje. Dažniausiai dalyvavimu grįstas valdymas moksliniuose šaltiniuose apibūdinamas kaip procesas, apimantis visuomenės informavimą, įtraukimą, bendradarbiavimą ir kt., kurio pradžių pradžia yra vietos valdžios ir bendruomenės sąjungoje. Taip pat, analizuojant mokslinius šaltinius pastebėta, kad dalyvaujamosios valdysenos įgyvendinimas yra sudėtingas procesas, apimantis kelias puses, reikalaujantis tam tikrų žinių, supratimo, gebėjimo ir žinoma noro, ko pasekoje jį įgyvendinant yra susiduriama su įvairiais iššūkiais. Vadovaujantis užsienio šalių patirtimi, jų indėliu siekiant dalyvavimu grįsto valdymo užtikrinimo ir lyginant Lietuvos situaciją dalyvaujamosios valdysenos kontekste darosi aišku, kad mūsų pilietinė visuomenė ir valdžios viešojo valdymo dokumentuose deklaruojamas noras įgyvendinti dalyvaujamąją valdyseną, labiau atsispindi tik „popieriuje“, bet ne realioje praktikoje. O jei, dar remiantis Parvin (2015) išvalgomis, kad šiuolaikinėje visuomenėje net neverta tikėtis gausaus piliečių dalyvavimo, tuomet mintys, apie dalyvaujamosios valdysenos įgyvendinimo teigiamas perspektyvas dvelkia pesimizmu.

Darbo objektas – dalyvaujamosios valdysenos įgyvendinimo perspektyvos.

Darbo tikslas – įvertinti dalyvaujamosios valdysenos įgyvendinimo perspektyvas Neringos savivaldybėje.

Uždaviniai:

1. Apibrėžti dalyvaujamosios valdysenos konceptą, esmę ir dalyvius.
2. Išanalizuoti dalyvaujamosios valdysenos teisinį reglamentavimą.

3. Nustatyti veiksnių, lemiančių dalyvaujamosios valdysenos įgyvendinimo būklę įtaką, šio proceso perspektyvoms Neringos savivaldybėje.

Tyrimo koncepcija ir metodai. Siekiant įvertinti dalyvaujamosios valdysenos įgyvendinimo perspektyvas Neringos savivaldybėje, pirmiausiai atlikta mokslinės literatūros analizė, kuria apibrėžtas dalyvaujamosios valdysenos konceptas, esmė ir dalyviai. Dokumentų lyginamosios analizės metodu, palyginami teisės aktai reglamentuojantys dalyvaujamosios valdysenos įgyvendinimą, išskiriant gyventojų ir valstybės tarnautojų teises bei principus dalyvaujant viešajame valdyme. Anketinės apklausos metodu apklausti vietos gyventojai ir Neringos savivaldybės darbuotojai, išsiaiškinta esama dalyvaujamosios valdysenos įgyvendinimo situacija, veiksnių lemiančių šio proceso įgyvendinimą būklė, bei nustatyti koreguotini aspektai, siekiant dalyvaujamosios valdysenos klestėjimo.

Darbo struktūros apžvalga. Darbą sudaro trys pagrindinės dalys. Pirmojoje dalyje atliekama teorinė dalyvaujamosios valdysenos analizė, dėmesį skiriant šio proceso sampratos, tikslų ir naudos apibrėžimui, bei veiksnių, lemiančių dalyvaujamosios valdysenos įgyvendinimo būklę nustatymui. Antrojoje dalyje analizuojamas teisinis dalyvaujamosios valdysenos reglamentavimas. Trečiojoje dalyje pristatoma metodologija ir empirinių tyrimų rezultatai. Šioje darbo dalyje išsiaiškinami veiksniai, lemiantys dalyvaujamosios valdysenos įgyvendinimo būklę, bei jų poveikis šio proceso perspektyvoms Neringos savivaldybėje.

I. DALYVAUJAMOSIOS VALDYSENOS ESMĖ IR REIKŠMĖ

1.1. Dalyvaujamosios valdysenos samprata, tikslai ir nauda

Visuomenės dalyvavimas vyriausybės programose tapo žinomas visame pasaulyje, kaip priemonė, padedanti skatinti demokratizaciją, gerą valdymą ir vyriausybių kokybę. Pirmąsias dalyvaujamosios valdysenos užuomazgas buvo galima išvelgti jau prieš kelis šimtus metų, tačiau skirtingai nei šiais laikais, anuomet dalyvavimu grįstas valdymas, buvo suprantamas tiesiog, kaip priemonė, kiekvienam užtikrinanti balso teisę priimant viešuosius sprendimus. Ilgaainiui ši sąvoka plėtėsi, tapo vis aktualesnė ir įgavo reikšmingesnių apibrėžčių, kurios ir bus aptartos šiame skyriuje.

Piliečių požiūrį į demokratines valdžios institucijas formuoja demokratijos rūšis, kurioje jie gyvena (M. Jaske, 2018). XXI amžiuje demokratiškos institucijų repertuare yra ne tik išrinkti parlamentai, vyriausybės ir valstybių vadovai, bet ir dalyvavimo naujovės, tiesiogiai įtraukiančios piliečius į sprendimų priėmimo procesus. Visuomenės įsitraukimas laikomas gyvybiškai svarbiu šiuolaikinio valdymo elementu, todėl vyriausybė, kurią sudaro išrinkti atstovai ir valstybės tarnautojai, perkelia dėmesį į tuos, kurie gali padėti priimti sprendimus (D. Bidwell, P. J. Schweizer, 2020). Ne mažiau svarbus valstybės ir visuomenės santykių pobūdis, lemiantis dalyvaujamosios valdysenos iniciatyvų kilmę (Qamar, 2020), be pasitikėjimo ir įsipareigojimo vargu ar galėtų įvykti asmeninė ir kolektyvinė transformacija (Pain, Kindon et al., 2007). Įvairiose mokslinėse publikacijose randama nemažai dalyvaujamosios valdysenos sampratos apibrėžčių. Kaip, skirtingi autoriai apibūdina šį procesą žr. 1 lentelę.

1 lentelė. Dalyvaujamosios valdysenos teorinės interpretacijos

Autorius	Dalyvaujamoji valdysena – tai:
Stefanescu, Mocanu et al. (2011)	piliečių ir kitų organizacijų dalyvavimas, formuojant politiką ir strategijas, sprendimų priėmimo procese ir įgyvendinant sprendimus.
Fischer (2006)	kaip tradicinio biurokratinio valdymo pakeitimas visame pasaulyje, kuriuo siekiama užtikrinti geresnį viešųjų paslaugų teikimą.
P. Gustafson; N. Hertting (2017)	galimybė marginalizuotoms grupėms įgalinti save ir galimybė labiau privilegijuotoms grupėms veikti kaip vietos "piliečių atstovai".
Jingrui, Luning et al. (2019)	žingsnis, suteikiantis galimybę turėti skaidrią, bendradarbiaujančią ir dalyvaujančią vyriausybę.
Pivoras; Visockytė (2011).	siejama su bendruomenės lygmens valdymu kaip ir su aktyvesnėmis pilietiškumo formomis.
Leifsen, Sanchez-Vzquez et al. (2017)	procedūra ir mechanizmas, supažindinantis žmones su valdymo praktika ir tikslais, bei įtraukiant „tikslines grupes“ į „vadybinius rėmus“.
Heinelt, Magnier (2018)	dažnai grindžiama svarstomosios demokratijos principais, kurie pabrėžia laisvą, atvirą ir viešą samprotavimą.
Waheduzzaman, Gramberg et al., (2018)	besivystančiose šalyse iš esmės laikoma būtina sėkmingo viešųjų projektų įgyvendinimo sąlyga. Tačiau valstybiniais biurokratams tai kelia daug iššūkių, susijusių su jų įgūdžiais ir noru įtraukti piliečius.
Qamar (2020)	yra valstybės ir visuomenės atsakomybė už politinius sprendimus ir paslaugas.

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis lentelėje nurodytais autoriais.

Iš pirmoje lentelėje pateiktų dalyvaujamosios valdysenos sampratos apibrėžčių galima teigti, kad nors vieni mokslininkai dalyvavimu grįstą valdymą sieja su skaidrumu, sėkmingu viešųjų projektų įgyvendinimu, kiti kaip galimybe laisvai, atvirai ir viešai reikšti savo mintis ir pamąstymus, visgi visų šių apibrėžčių pagrindinė esmė išlieka ta pati - suteikimo piliečiams galimybę dalyvauti priimant viešuosius sprendimus, bei priemonė kovojant su demokratijos deficitu ir gerinant visuomenės atskaitomybę, kitaip tariant, procesas darantis teigiamą įtaką demokratiškam valdymui.

Kiekviena planuojama veikla, procesu siekiama tam tikrų tikslų. Teigiama, kad dalyvaujamosios valdysenos įgyvendinimas padėtų pagerinti demokratijos kokybę, socialinę gerovę ir pačią valstybę (Wampler, McNulty, 2011), didintų piliečių pasitikėjimą viešuoju sektoriumi (A. Stefanescu, Mocanu et al., 2011), bei padėtų pagerinti tvarių rezultatų tikimybę įtraukiant atitinkamus dalyvius į politikos formavimo procesą (B. Gbikpi, J. R. Grote 2002). Už tvaresnį viešųjų paslaugų teikimą pasitelkiant dalyvaujamąją valdyseną taip pat pasisako autoriai Waheduzzaman, Gramberg et al., (2018), kurie savo moksliniuose darbuose teigia, jog dalyvaujamojoje valdysenoje valstybiniai biurokratai bendradarbiauja su vietos suinteresuotaisiais subjektais, įskaitant piliečius, spręsdami bendrus interesus, prislopindami skirtumus ir bendradarbiaudami, kad viešosios paslaugos būtų teikiamos tvariau.

Pasiekus užsibrėžtus tikslus, aktualu išsiaiškinti kokią naudą jie turėtų atnešti. Autorių Bua, Bussu, (2020) teigimu, dėmesys nukreiptas į piliečių dalyvavimo vaidmenį stiprinant atstovaujamųjų institucijų teisėtumą, padeda rasti geriau informuotus ir pagrįstus sudėtingų klausimų sprendimus, taip pat, visuomenės įtraukimas į vyriausybės veiklą siejamas su didesniu efektyvumu, atskaitomybe, įtraukumu ir kokybišku viešųjų paslaugų teikimu (Gulakande-Kiganda, Boitumelo Mzini, 2019), ko pasekoje didėtų piliečių savivertė, pasitikėjimas valdžios atstovais. Yra autorių (Xavier, Komendantova et al., 2017) teigiančių, kad visuomenės dalyvavimas socialinėj, ekonominėj bei politinėj plėtoj padėtų išvengti piliečių atsiribojimo nuo politikos. Dalyvaujamosios valdysenos įgyvendinimo naudą, autoriai Stefanescu, Mocanu et al., (2011) išskiria šalies valstybinei sveikatos priežiūros sistemai, kadangi ji yra būtina piliečių gerovei užtikrinti. Sveikatos priežiūros klausimai yra labai svarbūs visiems piliečiams kiekviename jų gyvenimo etape, nepaisant amžiaus ar socialinės padėties. Kadangi įmonių sektoriuje žmogiškieji išteklių yra laikomi vertingiausiu įmonių turtu, taip viešajame sektoriuje žmonės yra strateginis išteklius ir jų gerovė yra labai svarbi. Mokslininkai Stefanescu, Mocanu et al., (2011) atliko tyrimą Skandinavijos ir Baltijos šalių (tarp kurių buvo ir Lietuva), kuriuo buvo siekiama išsiaiškinti, kiek valstybės sveikatos priežiūros įstaigos skelbia informacijos apie dalyvaujamąją valdyseną ir kaip jos suvokia bendruomenės įsitraukimą. Tyrimo rezultatai parodė, kad šalys, kurios labiausiai rūpinasi bendruomenės veikla, yra Danija ir Švedija, o Lietuva išvis nepateikia jokios aiškios informacijos anglų kalba apie dalyvaujamosios valdysenos įgyvendinimą. Todėl pažymima, kad viešajame sektoriuje apskritai ir ypač sveikatos priežiūros

sistemoje turėtų būti keičiamas dėmesys, kad piliečiai būtų tikrai įtraukti į atitinkamus procesus ir jų pasitenkinimas iš tikrųjų būtų tinkamo lygio. Panašios nuomonės laikosi ir Qamar (2020) akcentuodamas dalyvaujamąsios valdysenos svarbą sveikatos sektoriuje, siekiant sveikatos visiems ir užtikrinant didesnę teisingumą sveikatos srityje, kuomet skirtingų visuomenės veikėjų dalyvavimas prisidėtų prie platesnės demokratijos sampratos atkūrimo, o taip pat bendruomenių dalyvavimas reformų procese skatintų atskaitomybę. Siekiant efektyvaus gyventojų įtraukimo, autoriaus Hammond, EdHa, (2015) teigimu, vietos politikos formuotojai turėtų kūrybiškiau galvoti apie tai, kaip ir kokią informaciją pateikti žmonėms, kad būtų kaip įmanoma minimali visuomenės atmetimo reakcija. Nors pastaruoju metu dalyvaujamąsios valdysenos sąvoka yra vis svarbesnė, visgi siekiant išsiaiškinti, ar toks valdymas yra labiau naudingas ar žalingas demokratijai, reikalinga atlikti daugiau tyrimų (B. Geissel, 2009).

Apibendrinant galima teigti, kad dalyvaujamoji valdysena Lietuvos ir užsienio autorių įvardijama, kaip viena esminių priemonių, ne tik suteikianti piliečiams balso teisę, bet ir padedanti stiprinti piliečių ir valdžios santykį, taip gerinant skaidrumo, bei atskaitomybės rodiklius ir stiprinant demokratiją. Kaip pagrindinę dalyvaujamąsios valdysenos įgyvendinimo naudą galima išskirti: didesnę visuomenės pasitikėjimą politiniais institutais, piliečių savivertės padidėjimą, kokybiškesnę viešųjų paslaugų teikimą. Atidžiau pažvelgus tampa aišku, kad norint jog piliečiai dalyvautų, tas dalyvavimas turi būti kruopščiai organizuojamas ir palengvinamas, net auginamas ir puoselėjamas. Reikia dėti daug pastangų, kad visuomenė turėtų ne tik teorines teises, bet ir praktinius instrumentus bei galimybes daryti įtaką sprendimų priėmimo procesui.

1.2. Dalyvaujamąsios valdysenos formos, galimybės ir iššūkiai

Sėkmingą dalyvaujamąsios valdysenos įgyvendinimą lemia įvairūs veiksniai, vienas jų, tai gebėjimas priskirti tinkamas dalyvavimo formas skirtingiems individams, nes tai kas aktualu ir priimtina vieniems žmonėms, nebūtinai atitiks kitų piliečių poreikius ir interesus, taip pat svarbu įvertinti galimybes ir žinoma nusiteikti, kad procese bus susiduriama su iššūkiais, nes ten, kur daug skirtingų dalyvių, jie paprasčiausiai neišvengiami, tik klausimas kiek stipriai jie pasireiškia ir kokią daro įtaką galutiniam rezultatui.

Dalyvavimas yra ryškus daugelio sprendimų priėmimo ir planavimo procesų bruožas. Tarp skelbiamų pranašumų yra potencialas stiprinti visuomenės palaikymą ir įsitraukimą. Tačiau, kaip žinia, dalyvavimas taip pat žinomas dėl to, kad turi nenumatytų iššūkių, dėl kurių gali nepavykti pasiekti užsibrėžtų tikslų. Tad, nors dalyvaujamoji valdysena besivystančiose šalyse iš esmės laikoma būtina sėkmingo viešųjų projektų įgyvendinimo sąlyga, tačiau valstybiniais biurokratams tai kelia daug iššūkių, susijusių su jų įgūdžiais ir noru įtraukti piliečius. Per pastaruosius kelis dešimtmečius sprendimų priėmimo viešojoje erdvėje apimtis pasikeitė nuo dėmesio vienpusiams reguliavimo

sprendimams į visapusiškesnį procesą, įtraukiantį visas suinteresuotąsias šalis, ko pasekoje, visa dalyvavimo valdymo eiga tapo labiau komplikauta (Jami, Walsh, 2014), nes dalyvaujantiems sprendimų priėmimo procesuose reikalingos tinkamos žinios, įgūdžiai ir požiūris, kad būtų išvengta neigiamų rezultatų, tokių kaip uždelsti sprendimai, konfliktai, nepasitikėjimas ir nesugebėjimas pasiekti projekto tikslų (Waheduzzaman, Gramberg et al., 2018). Lietuvių autoriai Šiugždinienė, Gaulė ir kt., (2019) atliko tyrimą, kuriuo buvo siekima nustatyti, kaip veikia sumanus viešasis valdymas Lietuvoje, deja, bet rezultatai nebuvo džiuginantys, nes parodė, kad didžiausias iššūkis Lietuvos valdymo sistemai yra piliečių ir kitų veikėjų įgalinimas, trūksta abipusio bendradarbiavimo ir pasitikėjimo. Kadangi demokratines tradicijas turinčiose šalyse praraja tarp vietos gyventojų lūkesčių ar motyvų ir politinių institucijų galios, kurioms deleguojama sprendimų priėmimo teisė tik didėja. J. Bučaitė-Vilkė (2016), kaip pagrindinį iššūkį tiek vietos politikams, tiek savivaldos administracijoms, besirūpinančioms viešųjų paslaugų teikimu ir tinkamos gyvenimo kokybės užtikrinimu vietos gyventojams, taip pat išskiria menką gyventojų įsitraukimą į vietos politikos formavimo procesą. Visgi Thang, Canh et al., (2015) teigimu, ne tik valstybės tarnautojų ir piliečių nepasitikėjimas vienas kitu, skirtingi interesai, stabdo sėkmingą dalyvaujamosios valdysenos įgyvendinimą, bet taip pat ir įsipareigojimų bei kompetencijos trūkumas yra vienos pagrindinių kliūčių pilietiniam dalyvavimui.

Unece.org. tinklapyje skelbiama, jog siekiant nustatyti esamus iššūkius ir įtvirtinti visuomenės dalyvavimo gerą patirtį, akcentuojama tinkamo visuomenės identifikavimo ir informavimo, bei ankstyvo piliečių įtraukimo priimant sprendimus, kai visos galimybės dar yra atviros, svarba. Pabrėžiama, kad tam, jog būtų užtikrinama kuo platesnė visuomenės aprėptis, nauda ir nustatomos tinkamos priemonės, turėtų būti atsižvelgiama į socialinius, ekonominius ir kultūrinius veiksnius. Šiuo atžvilgiu buvo paminėta keletas gerosios praktikos pavyzdžių, įskaitant: konsultavimąsi su potencialiai paveiktais žmonėmis dėl jų pageidaujamo bendravimo būdo prieš prasidedant procesui; parengti „visuomenės įtraukimo planą“; „Facebook“ ir „Twitter“ naudojimas norint susisiekti su jaunimu; įtraukiant žinomus vietos gyventojus į informacijos sklaidą; ir atsižvelgiant į visuomenės pastabas ir alternatyvius pasiūlymus anksčiausiame etape, kai planą ar projektą galima lengviau modifikuoti. Atsižvelgiant į sunkumus, susijusius su dalyvavimo procesų projektavimu ir valdymu, tai nenuostabu sužinojus, kad piliečių dalyvavimas retai vyksta sklandžiai. Vietiniai žmonės patys gali labai skeptiškai vertinti, ar verta investuoti laiką ir energiją dalyvaujančiose veiklose. Kai kuriose situacijose dalyvavimas nebus aktualus, pašaliniam asmeniui tai gali būti svarbiau nei atitinkamų bendruomenių žmonėms. Be to, ne visi bendruomenės nariai galės ar bus motyvuoti dalyvauti. Net ir tada, kai yra pakankamai suinteresuotas dalyvauti, gali atsirasti laiko kliūčių. Esmė yra tokia, kad nesirūpinant dalyvavimo gyvybingumu ir kokybe, geriau atsisakyti pastangų. Trumpai tariant, piliečių dalyvavimas yra sudėtingas ir neaiškus procesas, kurį reikia iš anksto gerai apgalvoti. Status

Quo Analysis (2020) analizės duomenimis, Lietuvos visuomenė yra pilietiškai atsiribojusi ir mažai besinaudojanti savo teisėmis ir galimybėmis dalyvauti sprendžiant viešuosius šalies reikalus ar užsiimti visuomenei svarbia pilietine veikla, todėl ilgaainiui, tiesiog, išsaknyjusį pesimistinį žmonių požiūrį, mastymą ir nusiteikimą yra komplikuoja “perauklėti”. Visgi, nepaisant kyrančių iššūkių, piliečių dalyvavimas sprendimų priėmimo procesuose atrodo neišvengiamas, nes vyriausybės vaidmuo pasikeitė nuo valdančios į valdyseną. Todėl, labai svarbus politinės lygybės užtikrinimas (Mannarini, Fedi, 2018; Jörke, 2016; Elstub; Escobar, 2019). Kitaip tariant, politiniai sprendimai yra teisėti tik tuo atveju, jei visi jų paveikti asmenys turi lygias galimybes dalyvauti, taigi, šiame pagrindiniame lygyje nėra jokio skirtumo, ar šis dalyvavimas yra tiesioginis, ar per atstovaujamuosius mechanizmus. Autorius išskiria tris politinės lygybės aspektus:

- Vienoda teisė dalyvauti demokratinėse procedūrose, (t.y., niekas nėra oficialiai atmestas, kaip pvz. buvo ikidemokratiškose politinėse sistemose dirbantiems žmonėms ar moterims), kitaip tariant visiems vienoda prieiga.

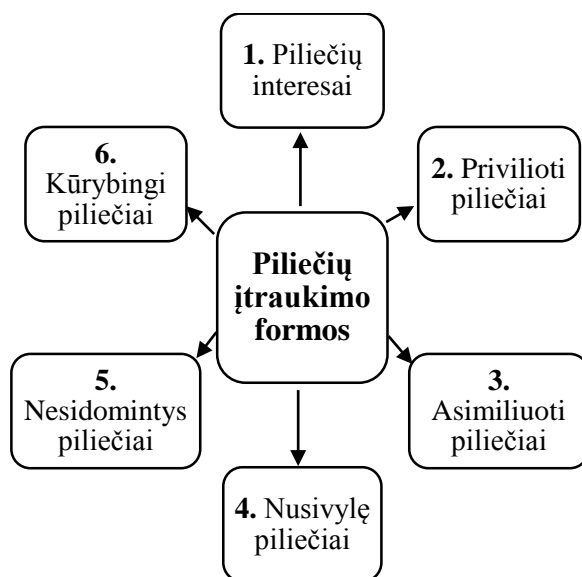
- Vienoda galimybė išgirsti savo interesus (be paprasto dalyvavimo, tai taip pat reikalauja įgūdžių/išteklių, pvz., norint pasisakyti ar turėti prieigą prie žiniasklaidos priemonių).

- Vienoda galimybė turėti savo interesus, t.y efektyviai daryti įtaką. Žinoma, politinėje praktikoje sunku aiškiai atskirti šias tris politinės lygybės dimensijas, tačiau, trumpiau tariant, norint būti išklausytam reikia prieigos, o įtakai reikia būti išklausytam. Politinės lygybės svarbą akcentuoja ir lietuvių autorė Bielskienė (2016), jos teigimu piliečių įsitraukimas priklauso ne vien nuo individualių išteklių ir motyvacijos, bet ir nuo politinio ir socialinio konteksto ir sąlygų. Taigi, valstybės, kurios sugeba užtikrinti bent minimalias gerovės sąlygas visuomenės daugumai, geriau užtikrina ir piliečių galimybes dalyvauti politiniame procese. Politinė lygybė, kurią įgyvendina ir užtikrina solidarumas, užtikrina ir piliečių laisvę dalyvauti priimant politinius procesus. Tai padeda vyriausybėms įveikti nelygybę užtikrinant, kad visi asmenys, įskaitant neturtingiausius visuomenės sluoksnius ir kaimo bendruomenes, galėtų dalyvauti priimant sprendimus, darančius įtaką jų gyvenimui.

Visuomenės dalyvavimą skatina politikos veikėjai, akademikai. Tam, kad būtų galima pagerinti planavimo procesus daug dėmesio skiriama skirtingoms dalyvavimo formoms ir priemonėms bei jų stipriosioms ir silpnosioms pusėms. Tuo metu, kai vyriausybės kovoja su vis sudėtingesnėmis problemomis, valstybės vadovaujami dalyvavimo procesai, palengvinantys piliečių ir bendruomenės balsą priimant sprendimus, tapo dažnesni nacionaliniu, regioniniu ir vietos valdžios lygmenimis. Pavyzdžiui Airijoje, per pastaruosius trisdešimt metų, piliečių dalyvavimas vyriausybėje tapo reikšmingas įvedus socialinę partnerystę ir naujai sukūrus įvairias dalyvaujamosios valdysenos formas nacionaliniu, regioniniu ir vietos lygmenimis. Teigiama, kad norint, kad dalyvavimo valdymas būtų veiksmingas, reikia stiprių ir įtraukių dalyvavimo procesų visais valdžios lygmenimis,

aiškios ideologinės ir politinės bazės, nuoseklios „sujungtos“ programos ir imlių institucinių pagrindų (C. Forde, 2020). Autorė A. S. Perezolova (2018) pateikia bandomųjų projektų, skirtų įtraukti piliečius į visuomenės dalyvavimą įvairiomis formomis, pavyzdžių analizę, pavyzdžiui: dalyvaujamas biudžetas, viešosios konsultacijos ir kita dalyvavimo praktika. Gebėjimas dirbti kartu virsta pilietinės sąmonės augimo šaltiniu, kur piliečiai tampa aktyviais veikėjais, galinčiais dalyvauti viešojoje politikoje, išteklių mobilizavime, savarankiškuose socialinio kapitalo realizavimo ir formavimo projektuose.

Turnhout, Van Bommel et al., (2010) atvejo tyrimas apie Nyderlandų gamtos teritoriją parodė, kaip vykęs dalyvavimo procesas ir su tuo susiję apribojimai, prielaidos ir lūkesčiai lėmė šešias piliečių įtraukimo formas (žr. 1 pav.), tarp kūrybiškumo, pasyvumo ir įsitvirtinimo.

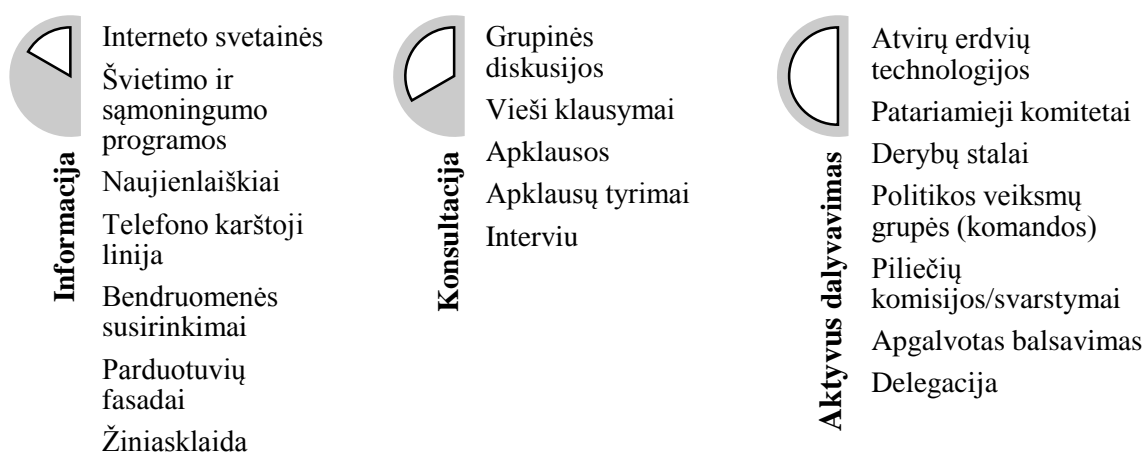

1 pav. Piliečių įtraukimo formos, pagal skirtingas piliečių kategorijas.
Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis Turnhout ir kt. (2010).

Taigi, pirmame paveiksle matyti, kad dalyvavimas nėra tik neutrali vieta, kurioje atstovaujami piliečiai, bet ir sukuria skirtingas piliečių kategorijas. Kritiškai vertinama dalyvavimo perspektyva, aptariant, kaip dalyvavimas gali paveikti piliečių įsitraukimo būdus. **Piliečių interesai.** Procesas grindžiamas prielaida, kad turėtų būti įtraukti visi suinteresuoti subjektai. Tikimasi, kad dalyviai atstovaus savo interesams, o ne gins juos bet kokia kaina, taip pat, kad kartu bus svarstoma, kaip galima suderinti skirtingus interesus ir kaip pasiekti kompromisą. **Prisivilioti piliečiai.** Tai tokie dalyviai, kurie yra priviliojami tam tikrų motyvų ir diskusijoje jiems bandoma pateikti faktą, kad kitos išeities nėra, kaip tik rasti kompromisą, tačiau rezultatas gaunamas priešingas, ir galiausiai abi pusės laikosi savo nuomonės. Dažniausiai tokios diskusijos atsiduria aklavietėje. **Asimiliuoti piliečiai.** Daugelio dalyvių derybos reikalauja, kad dalyviai turėtų tam tikrų savybių. Jei kuris dalyvis neparodo labiau bendradarbiaujančio požiūrio, tuomet toks dalyvis turi būti pakeičiamas. **Nusivylę piliečiai.** Kuomet piliečiai nori dalyvauti diskusijose bei informaciniuose susitikimuose, tačiau jie nusivylę, nes susidarę įspūdį, kad viskas jau yra nuspręsta ir kad jų nuomonė bei idėjos niekam iš tikrųjų

neįdomios. *Nesidomintys piliečiai*. Pasyvumas atsiranda ne tik dėl nusivylimo, bet ir dėl nesidomėjimo dalyvavimu. Kai kurie žmonės nemato naujų planų poreikio. Jie lieka pasyvūs, nes tiesiog, apskritai nėra suinteresuoti dalyvauti. *Kūrybingi piliečiai*. Tokie piliečiai dažniausiai būna pakviesti prisidėti prie planų įgyvendinimo teikiant savo projektus. Kūrybingi piliečiai pasinaudoja šia galimybe inicijuoti naują veiklą ir susieti planus su savo idėjomis. Kūrybingi piliečiai nėra pasyvūs planų ir politikos gavėjai, tačiau netikėtai ir naujoviškai juos kuria kartu. Tačiau akivaizdu, kad tai nėra lengva. Kūrybingi piliečiai turi žinoti ne tik apie galiojančią politiką ir taisykles, reikalingi tam tikri įgūdžiai, kad kūrybingi piliečiai galėtų dirbti pagal esamas sistemas.

Siekiant, kad dalyvaujamosios valdysenos įgyvendinimo procesas veiktų kaip įmanoma sklandžiau, dalyvavimo mechanizmai turi būti ne tik susieti su dalyvavimo tikslu (žr. 2 pav.), bet ir suderinti su konkrečių grupių gebėjimais ir interesais, pavyzdžiui, jaunų ir senų, ar mažumų kultūrinės grupės gali labai skirtingai pasirinkti (E. Meredith, Halligan et al., 2012).

2 pav. Dalyvavimo tikslas ir tinkamos priemonės
Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis E. Meredith, Halligan et al., 2012.

Kaip matome, antrame paveiksle pateikiami tinkamų konsultavimo priemonių, skirtų informuoti, konsultuoti ir aktyviai dalyvauti, pavyzdžiai. Pavyzdžiui, jei piliečių ar suinteresuotųjų šalių dalyvavimo tikslas būtų teikti informaciją visuomenei, tinkamos būtų internetinės svetainės ar švietimo programa. Jei norėtų, kad aktyviai dalyvautų tie, kuriuos paveikė sprendimas, tuomet politikos veiksmų grupė ar piliečių komisijos/svarstymai būtų tinkamesni. Palyginti retais atvejais, kai vyriausybė sprendimą perduoda piliečių grupei, tikslinga rinkimų apklausa ar tam tikros formos sprendimų priėmimo delegavimas. Taigi, nepaisant daugybės retorikos, susijusios su diskusijomis dalyvavimo tema, patirtis, susijusi su naujomis dalyvavimu grįsto valdymo formomis, rodo, kad dalyvavimas nėra nei paprastas, nei lengvas (Fischer, 2006).

Apibendrinant galima teigti, kad dalyvaujamosios valdysenos įgyvendinimas yra ištisai sudėtingas procesas, kurio sėkmę lemia daugybę faktorių. Gebėjimas tinkamai informuoti, įtraukti piliečius, reikalauja žinių ir įgūdžių, negana to, svarbus tinkamų dalyvavimo formų priskyrimas

įvairiems dalyviams ar jų grupėms, atsižvelgiant į jų lūkesčius ir interesus ir tai, tik dalis darbo, nes proceso eigoje dar susiduriama su daugybę iššūkių, todėl labai svarbus išankstinis nusiteikimas intensyviai, daug darbo ir žinių reikalaujančiam veiksmui. Ir nors teigiamų dalyvaujamosios valdysenos įgyvendinimo rezultatų įrodymų vis daugėja, tačiau sistemingo paaiškinimo vis dar neturima, kaip dalyvaujamas valdymas veikia viešąją politiką, teises, svarstymus, demokratiją, piliečių mokymąsi ir socialinės gerovės gerinimą.

1.3. Savivaldos ir vietos gyventojų sąveikos įtaka, dalyvaujamosios valdysenos įgyvendinimo perspektyvoms

XXI amžiaus posūkis buvo pažymėtas formalios demokratijos iškilimu Lietuvoje. Klasikinė demokratija, suvokiama ir suprantama daugiausia per rinkimus ir piliečių dalyvavimą politikoje ir politiniuose procesuose, buvo išplėsta į daugiau priemonių ir daugiau lygių. Šiais laikais, gyventojai gali aktyviai dalyvauti priimant sprendimus tiek, kaip rinkėjų dalis, tiek kaip viešųjų paslaugų vartotojai, taip užsitikrinant geresnį ir priimtinesnį, mūsų pačių poreikius ir lūkesčius atitinkantį gyvenimą dabar ir ateityje.

Būdami aktyviai ir pilietiškai visuomenės dalimi, galėtume jaustis saugesni ir užtikrintesni, kad gyvenime šalyje, kurioje deklaruojami principai įvairiuose teisės aktuose išties yra valdžios siekiamybė, jie yra puoselėjami ir jų yra laikomasi. Ko gero mažiausiai, ką kiekvienas iš mūsų galime padaryti, prisidedant prie savo ateities ir Lietuvos gerovės kūrimo, tai ne tik aktyviai dalyvauti politiniame gyvenime vietos savivaldos lygmeniu, bet ir nacionaliniu mastu, pvz. bent jau sudalyvauti rinkimuose, t.y. priešrinkiminiu metu susipažinti su dalyvaujančių partijų siūlomomis programomis, jų deklaruojamomis vertybėmis, bei siekais ir išsirinkus sau priimtinausią – nueiti balsuoti, taip prisidedant, kad šaliai (Lietuvos piliečiams), vietos bendruomenei atstovautų tie žmonės, kurių vertybės ir požiūris artimas daugumai. Priešingu atveju, jei visgi pasiliekiama prie minties, kad rinkimai nieko nekeičia, kad viskas suplanuota ir gyventojai niekaip negali daryti įtakos rinkimų rezultatams, tuomet teigiamų permainų tikėtis neverta. Galiausiai, porinkiminiu laikotarpiu prasideda nepasitenkinimas ir kaltinimai, kad “kažkas” išrinko blogiausią galimą variantą atstovauti šaliai, kurių priimami sprendimai absoliučiai prasilenkia su neatėjusiųjų balsuoti vertybėmis ar lūkesčiais ir taip dar labiau nusiviliama savo valstybe, savimi ir šalies ateitimi. Tokias neigiamas nuostatas lydi eilė destruktivių jausmų ir veiksmų. Kaip antai, toliau didėja nepasitenkinimas ir nepasitikėjimas valdžia ir savimi, kuo toliau, tuo didesniu iššūkiu tampa gebėjimas prisitaikyti gyventi savo valstybėje, kol galiausiai prasideda gyventojų emigracija, jų paieškos geresnio gyvenimo, šalies, tokios, kurioje jaustųsi reikalingesni ir svarbesni nei savojoje, kur galėtų oriai gyventi, dirbti ir užsidirbti. Autorių Gritsenko, Nadezhda et al., (2020) teigimu, kaip vieni svarbiausių emigraciją skatinančių motyvų išskiriami būtent politiniai, ekonominiai, teisiniai, subjektyvūs ir gyvybiškai svarbūs veiksniai. Anot

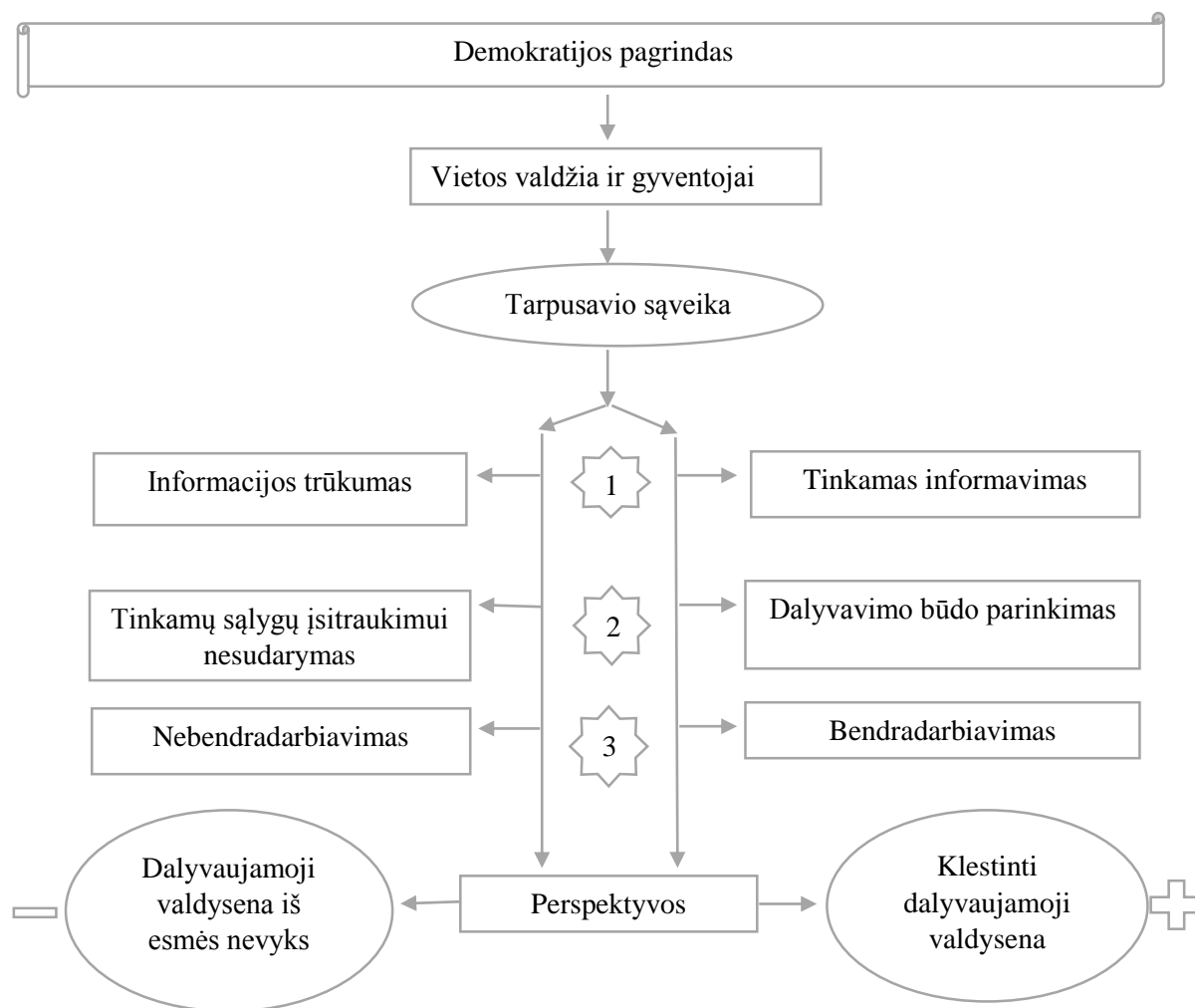
jų, vyriausybės turėtų dėti visas pastangas žmogiškojo kapitalo išsaugojimui šalies viduje, ypatingai rūpintis jaunų žmonių, kaip aktyviausios ir išsilavinusios, gyventojų gerove. Jiems antrino ir Haller A. (2017), Moffa G. (2021) paminėdami, kad *vykdoma šalies politika* ir finansinis nepriteklus yra nusivylimo priežastis, kuri motyvuoja emigracijos sprendimą, todėl labai svarbus, valdžios ir gyventojų komunikavimas, siekiant užkirsti kelią emigracijos problemai, motyvuoti žmones darbo ar geresnės gyvenimo kokybės paieškoms pirmiausiai šalyje, kurioje gyvena.

Teoriškai, aktyvus pilietiškumas yra vis aktualesnė sąvoka, kai vyriausybės ieško būdų, kaip skatinti aktyvų piliečių ir bendruomenių dalyvavimą. Literatūros apžvalga atskleidžia, kad, nepaisant aktyvaus pilietiškumo ir reikšmingo dalyvavimo tyrimų gausos, vis dar trūksta gerai dokumentuotų mechanizmų, kurie lemtų nenumaldomą sėkmę, pavyzdžių. Lietuvoje yra du pagrindiniai valdymo lygmenys – nacionalinis (t. y. centrinis) ir vietinis, būtent pastarasis yra arčiausiai bendruomenės ir pirmiausiai nuo šio lygmens indėlio didžiąja dalimi gali priklausyti dalyvaujamosios valdysenos įgyvendinimo rezultatas. Pasak J. Bučaitės-Vilkės, (2019), pagrindinė sprendimų galia yra susijusi su savivaldybės biurokratais ir vietos politikais, dalyvaujamoji valdysena savivaldybėse reiškia, kad pertvarkos lyderiai naudojami socialinėmis technologijomis visuomenės dalyvavimui valstybės ir savivaldybių valdyme (Kutsenko, 2020). Kadangi, pirmiausia, vietos valdžia yra arčiausiai problemų iškėlimo vietos ir optimalių sprendimų paieškos, tai didžiąja dalimi ji ir yra atsakinga už sėkmingą ir efektyvų dalyvaujamosios valdysenos įgyvendinimą. Mažesnėse savivaldybėse, gyventojų dalyvavimas vietos politiniuose sprendimuose kur kas didesnis, nes kuriasi glaudžios homogeniškos bendruomenės, palaikomos artimų ryšių tarp įvairių suinteresuotų grupių, taip formuojasi teigiama valdžios samprata, kuri, autoriaus Winterford (2016) teigimu, suteikia galimybę suvokti tvirtesnių santykių ir partnerystės tarp piliečių ir valdžios galimybę. Visgi, nepaisant mokslinių šaltinių dalyvavimu grįsto valdymo įgyvendinimo tema, išryškinant tokio proceso reikšmę, esmę, dalyvių ir jų vaidmenį, tikslus bei naudą, vis tiek kyla klausimas, kodėl gi praktinis dalyvaujamosios valdysenos įgyvendinimas toks komplikuoatas ir nesuteikiantis norimų rezultatų. Autoriai Guogis, Reinholde et al., (2016), dvejuoja, ar tikrai valdžios institucijos atsižvelgia į bendruomenių ir gyventojų interesus, ar jie jų klauso ir atitinkamai derina savo sprendimus dalydamiesi visa informacija, kuri reikalinga priimant sprendimus, ar atvirkščiai, valdžios institucijos bando slėpti informaciją dėl savo aplaidumo ar dėl to, kad siekia tiesioginės naudos sau arba konkrečioms žmonių grupėms (o ne daugumai gyventojų). Tiek vienu, tiek kitu atveju neabejotinai įtakojamas dalyvaujamosios valdysenos įgyvendinimo rezultatas. Skirtumas tas, kad kuriant glaudžius, pasitikėjimu, atvirumu grįstus ryšius tarp vietos valdžios ir bendruomenės yra klojamas tvirtas pamatas teigiamoms dalyvaujamosios valdysenos įgyvendinimo perspektyvoms, kai rezultatas – laimingas žmogus gyvendamas savo šalyje, užtikrinamos jo politinės teisės, bei pilietinės laisvės, visų lygybė prieš įstatymą, politinis stabilumas, ekonominis vystymasis. Aktyvus gyventojų dalyvavimas, pilietiškumas yra vieni pagrindinių

demokratinės respublikos demokratijos principų, pradėjusių formotis dar senovės graikų polyje Atikoje. Piliečių dalyvavimas valdymo procesuose yra esminė demokratinės vyriausybės dalis (E. Stumbraitė, R. Riekašius, 2008), piliečių dalyvavimas priimant vyriausybės sprendimus pakelia demokratiją į kitą lygį (Waheduzzaman, Gramberg et al., 2018). Piliečių dalyvavimas įvardijamas, kaip šiuolaikinės demokratijos apibūdinamasis bruožas: „demokratija be piliečių svarstymo ir dalyvavimo galiausiai yra tuščia ir beprasmė sąvoka“. Brown, Dillard, (2015) teigimu, suinteresuotų asmenų įsitraukimas, gali būti vertinamas, kaip bendradarbiavimo mechanizmas, kaip atskaitomybės mechanizmas, kaip darbuotojų įsitraukimo ir dalyvavimo forma, kaip pasitikėjimo stiprinimo būdas. Ir nors teoriškai dalyvavimas įgalina demokratiją ir įgalina piliečius įtraukiant jų unikalias žinias į viešųjų sprendimų priėmimą, visgi, dažnu atveju vietos valdžios nenoras dalintis sprendimų priėmimo galia su gyventojais tik dar labiau didina atotrūkį tarp vietos valdžios ir bendruomenės, nes, suprantama, kad ne visada piliečiai pritaris valdžios priimamiems sprendimams. Piliečių dalyvavimas yra daugialypė sąvoka, jo reikšmę skirtingai aiškina tiek vietos valdžios nariai, tiek atskiros gyventojų grupės. Visuomenės dalyvavimas laikomas svarbiu veiksmu, prisidedančiu prie vietos valdžios sėkmės ir klestėjimo. Pasak Lowndeso, Wilson et al., (2001), bendruomenės dalyvavimas vietos politiniame gyvenime ir bendradarbiavimas su vietos valdžia duoda geresnių rezultatų ir skatina gerą valdymą ir nors tarp vietos valdžios ir žmonių sutariama, jog didesnis žmonių dalyvavimas yra būtinas ir vertingas vietos lygmeniu, pirmieji iš tikrųjų nėra linkę į žmonių dalyvavimą, nes išsiskiria vietos valdžios narių ir bendruomenės suvokimas, mat grupės ar asmenys, turintys valdžią, primeta savo interesą grupėms be valdžios, kad išlaikytų savo galios padėtį, taip pat tvarką visuomenėje. Todėl, pasak J. Levine, (2017), sprendimų priėmimo galios suteikimas piliečiams, iš esmės yra iliuzija, kai gyventojų dalyvavimas prieštarauja valdžios iš anksto numatytiems planams.

Autorius Chávez, H. A. R. (2015) pabrėžia visuomenės ir valdžios santykių svarbą, kaip kuriamas abipusis ryšys, kokios dalyvavimo manieros - visa tai daro įtaką demokratijai ir tam, ar ilgainiui ji klestės. Kad gyventojų dalyvavimas būtų tvirtas, bendruomenei reikalinga tiksli ir prieinama informacija, kad būtų galima sėkmingai įžengti į viešąją areną, pagrįstą argumentų kokybe ir idėjų aiškumu, nes tai daro įtaką kiekvieno piliečio dalyvavimo kokybei. Priešingu atveju daugiausiai ir geriausios kokybės informaciją mėgstantis elitas gali labai efektyviai dalyvauti viešosios politikos darbotvarkėje, o platus būrys žmonių, nežinodami savo teisių, prasmingai nedalyvauja savo gyvenimo kokybės gerinime.

Dalyvaujamosios valdysenos įgyvendinimas, tai sudėtingas procesas, kurio rezultatas priklauso nuo daugybės veiksnių. Kaip ir bet kurios kitos veiklos/proceso galutinis rezultatas gali būti geras, arba ne. Galimus dalyvaujamosios valdysenos įgyvendinimo perspektyvų scenarijus (žr. 3 pav.).

3 pav. Galimi, dalyvaujamosios valdysenos įgyvendinimo perspektyvų variantai.
Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis atlikta dalyvaujamosios valdysenos įgyvendinimo perspektyvų teorijos analize.

Trečiame paveiksle pateikti, du galimi dalyvaujamosios valdysenos įgyvendinimo perspektyvų scenarijai – vienas teigiamas, kitas neigiamas. Jų susiklostymą lemia vietos valdžios ir gyventojų sąveika, kuri ir sudaro demokratijos pagrindą. Sėkmingas dalyvaujamosios valdysenos įgyvendinimas turėtų prasidėti, nuo *tinkamo informavimo* (t.y. atitinkantis viešumo principą), žinoma, galėtų būti pasitelkiamas ir valdžios atstovų kūrybingumas, kad ku daugiau gyventojų pamatytų/susipažintų su aktualia informacija, tai padidintų jų įsitraukimo galimybes. Sekantis žingsnis tinkamų *dalyvavimo būdų priskyrimas* skirtingiems individams ar jų grupei. Nėra vieno sėkmingiausio būdo įtraukti gyventojus į viešųjų sprendimų priėmimo procesą, kadangi tai, kas gali būti aktualu ar tinkama vieniems, visiškai gali netikti ir būti nepriimtina kitiems, todėl šis etapas yra labai svarbus ir reikalaujantis žinių bei kompetencijos. Priskyrus tinkamą dalyvavimo būdą, sėkmingam dalyvaujamosios valdysenos įgyvendinimo užtikrinimui būtinas abipusis (vietos valdžios ir gyventojų) pasitikėjimas ir *bendradarbiavimas*, stengiantis išvengti interesų konfliktų, vardan bendros gerovės, t.y. dėl tokio rezultato, kuris tenkintų abi puses. Taigi, užtikrinus šiuos trijų žingsnių

veiksnius tikėtina, kad dalyvaujamoji valdysena klestės. Priešingu atveju, jei nei vienas veiksnys nebus tinkamos būklės, dalyvaujamoji valdysena iš esmės nevyks.

Apibendrinant galima teigti, kad valdžia ir piliečiai sudaro demokratijos pagrindą, būtent aktyvi pilietinė visuomenė lemia teisinės valstybės svertus ir demokratijos susiklostymą. Dalyvaujamosios valdysenos įgyvendinime pagrindinis ir matyt esminis vaidmuo tenka vietos valdžiai, kadangi ji yra arčiausiai savo bendruomenės ir žino vietos gyventojų problemas, lūkesčius, todėl savalaikiai gali užtikrinti reikalingus sprendimo būdus. Vietos valdžios ir gyventojų sąveika lemia, dalyvaujamosios valdysenos įgyvendinimo rezultata, kuomet bendruomenė jaučiasi svarbi ir reikalinga, kada į gyventojus atsigręžiama ne tik prieš rinkimus, kai dirbama vardan bendro gėrio, o ne iš asmeninių paskatų ir yra stengiamasi įtraukti gyventojus į viešųjų reikalų sprendimą ne “iš reikalo”, o vedini noro bendradarbiauti ir atstovauti vietos gyventojų interesus, didėja galimybė, kad žmonės pasijutę svarbūs ir reikalingi aktyviau įsitrauks į vietos politinį gyvenimą, taip prisidėdami prie savo gyvenimo gerėjimo ateityje. Piliečiams teisė politiškai veikti, bei politinė valia, valdant šalį yra apibrėžta įstatymuose, kurie bus nagrinėjami sekančiame skyriuje.

II. DALYVAUJAMOSIOS VALDYSENOS ĮGYVENDINIMO TEISINIS REGLAMENTAVIMAS

2.1 Piliečių dalyvavimo principo įtvirtinimas tarptautinio ir nacionalinio lygio dokumentuose

Pirmojoje darbo dalyje teoriškai apibrėžtas dalyvaujamosios valdysenos konceptas, esmė ir dalyviai. Visgi, kad bendradarbiavimas tarp valdžios ir piliečių būtų ne tik įvardijamas teoriniame kontekste, bet ir praktiškai įgyvendinamas, siekiant užtikrinti proceso skaidrumą ir atvirumą, kad visi suinteresuoti piliečiai ar jų grupė žinotų apie savo galimybes dalyvauti sprendimų priėmimo procese, svarbu žinoti dokumentuose įtvirtintas ir nustatytas teises.

Lietuvos Respublikos Konstitucija 1992 (toliau – LR Konstitucija), Europos vietos savivaldos chartija (1985), Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija (2016) (toliau – ES pagrindinių teisių chartija) yra pagrindiniai dokumentai nacionaliniu ir tarptautiniu lygmeniu apibrėžiantys ir užtikrinantys piliečių teises ir principus įgyvendinant dalyvaujamąją valdyseną, jie yra ypatingos svarbos, mat turi viršenybę prieš kitus įstatymus ir jų koregavimas nėra paprastas.

Lietuva yra demokratinė respublika, o pagrindinis šalies įstatymas – LR konstitucija, priimtas referendumu 1992 m. spalio 25 d. Kaip teigiama LR Seimo internetinėje svetainėje, šiame įstatyme įtvirtinta ne tik valdžios institucijos, valdžių padalijimo principas, bet ir demokratinė santvarka, kurios įgyvendinimo pagrindiniai dalyviai – *piliečiai ir valdžios atstovai*. Be dokumentų, reglamentuojančių piliečių ir valstybės tarnautojų teises ir pareigas būtų neįmanoma užtikrinti efektyvaus ir skaidraus dalyvaujamosios valdysenos įgyvendinimo. Remiantis tarptautinių organizacijų dokumentais, tarptautiniais ir Lietuvos teisės aktais, dalyvavimas yra vienas pagrindinių gero valdymo principų. Piliečių teisė dalyvauti tvarkant viešuosius reikalus pripažįstama kaip vienas iš demokratijos principų, sudarančių gero valdymo pagrindą. Europos Vadovų Tarybos narės turi įtvirtinti dalyvavimo principą vidaus įstatymuose, ir jei reikia Konstitucijoje. LR Konstitucijoje (1992 m.) apibrėžiamos šios valdžios ir gyventojų pareigos ir teisės:

- “valdžios įstaigos tarnauja žmonėms” (5 str.);
- “kiekvienas savo teises gali ginti remdamasis Konstitucija” (6 str.);
- “svarbiausi Valstybės bei Tautos gyvenimo klausimai sprendžiami referendumu” (9 str.);
- “žmogus turi teisę turėti savo įsitikinimus ir juos laisvai reikšti; žmogui neturi būti kliudoma ieškoti, gauti ir skleisti informaciją bei idėjas” (25 str.);
- “piliečiai turi teisę dalyvauti valdant savo šalį tiek tiesiogiai, tiek per demokratiškai išrinktus atstovus (...); piliečiams laiduojama peticijos teisė (...)” (33 str.);
- “piliečiai, kuriems rinkimų dieną yra sukakę 18 metų, turi rinkimų teisę” (34 str.).

Kitas Lietuvos teisinėje sistemoje užimantis ypatingą ir išskirtinį vaidmenį dokumentas - Europos vietos savivaldos chartija (1999 m.). Šį, Europos Tarybos dokumentą, Lietuva ratifikavo 1999 m. spalio 1 d., tais pačiais metais ir įsigaliojo. Konvencijos statusą turintį dokumentą Lietuva taiko be išimčių, pilna apimtimi. Šis dokumentas – demokratijos garantas, demokratijos principų užtikrinimas, kad jų būtų laikomasi, taip pat padeda išsaugoti ir užtikrinti demokratiją vietos savivaldos lygmeniu. 3 straipsnio pirmame punkte yra akcentuojama, kad vietos valdžia tvarkydama ir valdydama pagrindinę viešųjų reikalų dalį turi *vadovautis vietos gyventojų interesais*. Išsamiau abiejų pusių (vietos valdžios ir gyventojų) teisės apibrėžtos Europos vietos savivaldos chartijos papildomame protokole dėl teisės dalyvauti sprendžiant vietos valdžios reikalus (2009 m.). Protokolo šalys privalo pripažinti ir užtikrinti:

- “.....teisę dalyvauti sprendžiant vietos valdžios reikalus” (1 str.)
- “.....teisę dalyvauti kaip rinkėjams ar kandidatams jų gyvenamosios teritorijos vietos valdžios tarybos ar asamblėjos narių rinkimuose” (1 str.)
- “....vietos valdžia įgaliota sudaryti galimybę, skatinti ir palengvinti teisę dalyvauti”, tai apima žmonių įtraukimo procedūras, parenkant gyventojų poreikius atitinkančias priemones (2 str.).

Gyventojų teisės taip pat įtvirtintos ir Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje (2016):

- “teisė balsuoti ir būti kandidatu vietos savivaldos rinkimuose. Kiekvienas Sąjungos pilietis turi teisę balsuoti ir būti kandidatu vietos savivaldos rinkimuose valstybėje narėje, kurioje jis gyvena, tomis pačiomis sąlygomis kaip ir tos valstybės piliečiai” (40 str.).
- “Peticijos teisė. Kiekvienas Sąjungos pilietis ir kiekvienas fizinis asmuo, kuris gyvena bet kurioje valstybėje narėje, ar juridinis asmuo, kurio registruota buveinė yra valstybėje narėje, turi teisę pateikti peticiją Europos Parlamentui” (44 str.).

Apibendrinant galima teigti, kad gyventojų ir valstybės tarnautojų teisės, pareigos ir principai, kuriais jie turi vadovautis įgyvendinant dalyvaujамąją valdyseną yra aiškiai įtvirtinta Europos vietos savivaldos chartijoje (1999) ir Lietuvos Respublikos Konstitucijoje (1992). Piliečių teisė dalyvauti tvarkant viešuosius reikalus pripažįstama kaip vienas iš demokratijos principų, kuris yra gero valdymo pagrindas ir tikslinga ja pasinaudoti. Europos vietos savivaldos chartijoje (1999) numatyta, kad šią teisę galima tiesiogiai įgyvendinti per vietos valdžios institucijas, kurios, turėdamos realias pareigas, gali garantuoti veiksmingus ir tiesiogiai susijusius ryšius su piliečių valdymu. Principai, kuriais valdžia vadovaujasi, įgyvendinant dalyvaujамąją valdyseną, užtikrina pasitikėjimą ir skatina gyventojų įsitraukimą, mat akcentuojamas skaidrumas, viešumas, subsidiarumas. Esmė, kad gyventojai žinotų savo teises ir jomis naudotųsi, o valdžia vadovautųsi teisės aktuose įtvirtintais principais ir siektų bendradarbiavimo su vietos gyventojais.

2.2. Gyventojų dalyvavimo vietos savivaldoje teisiniai pagrindai, numatyti vidaus įstatymuose

Yra ištis nemažai dokumentų, reglamentuojančių piliečių teises dalyvauti viešajame valdyme (LR peticijų įstatymas, LR referendumo įstatymas, LR teisėkūros pagrindų įstatymas, LR nevyriausybinų organizacijų plėtros įstatymas, LR Seimo statutas, LR Vyriausybės darbo reglamentas ir dar daug kt.), visgi didžiojoje daugumoje jų, galima išvelgti tik užuomazgas pilietinio dalyvavimo, kur labiau akcentuojami tik dalyvavimo būdai ar pačių procedūrų įgyvendinimo nuostatos, todėl šioje darbo dalyje, esminis dėmesys sutelkiamas į tokius dokumentus kaip: LR vietos savivaldos įstatymą (1994), LR valstybės tarnybos įstatymas (2018), bei Neringos savivaldybės tarybos veiklos reglamentą, kuriuose dalyvaujamosios valdysenos įgyvendinimui skiriamas ypatingas dėmesys, išsamiai apibrėžiamos tiek piliečių teisės, galimybės ir principai dalyvauti viešajame valdyme, tiek valstybės tarnautojų darbo principai ir pareigos.

2.1. poskyryje išsiaiškinus pamatiniuose dokumentuose apibrėžtas piliečių ir valdžios atstovų teises ir pareigas dalyvaujamosios valdysenos įgyvendinimo procese, toliau tikslinga aptarti įstatyme (LR vietos savivaldos įstatymas 1994 m.) nurodytus esminius principus, kuriais grindžiama vietos savivalda. Pagrindiniai jų, apibrėžti 4 straipsnyje yra šie:

- “atsakingumas savivaldybės bendruomenei (...)”;
- “savivaldybės veiklos ir savivaldybės institucijų priimamų sprendimų teisėtumas (...)”;
- “bendruomenės ir atskirų savivaldybės gyventojų interesų derinimo (...)”;
- “savivaldybės gyventojų dalyvavimo tvarkant viešuosius savivaldybės reikalus (...)”;
- “veiklos skaidrumo (...)”;
- “plėtros ir veiklos planingumo (...)”
- “reagavimo į savivaldybės gyventojų nuomonę (...)”;
- “žmogaus teisių ir laisvių užtikrinimo ir gerbimo (...)”;
- “subsidiarumo (...)”;
- “viešumo (...)”.

LR valstybės tarnybos įstatyme (2018) išskirtinas 3 straipsnis, mat jame išsamiai apibrėžiami valstybės tarnautojų veiklos ir tarnybinės etikos pagrindiniai principai:

- ✓ “atvirumas. Valstybės tarnautojas turi būti atviras kitokiam požiūriui, pozityvioms iniciatyvoms, dialogui, bendradarbiavimui, naujovėms”;
- ✓ “nesavanaudiškumas. (...) tarnauti išimtinai visuomenės interesams”;
- ✓ “sąžiningumas ir nešališkumas. Valstybės tarnautojas privalo būti objektyvus, priimdamas sprendimus vengti asmeniškumų; išklausyti ir pateikti tokią informaciją, kuri padėtų

asmeniui priimti tinkamiausią sprendimą; nedemonstruoti savo simpatijų ar antipatijų ir išskirtinio dėmesio atskiriems asmenims ar jų grupėms”;

✓ “pagarba žmogui ir valstybei. Valstybės tarnautojas privalo gerbti žmogų ir pagrindines jo teises ir laisves (...)”;

✓ “teisingumas. Valstybės tarnautojas privalo vienodai tarnauti visiems žmonėms, nepaisydamas tautybės, rasės, lyties, kalbos, kilmės, socialinės padėties, religinių įsitikinimų ir politinių pažiūrų; būti teisingas nagrinėdamas prašymus, skundus, pareiškimus, nepiktnaudžiauti jam suteiktomis galiomis (...)”;

✓ “viešumas ir skaidrumas. Valstybės tarnautojo tarnybinė veikla turi būti vieša ir suprantama, atvira įvertinti; valstybės tarnautojas savo veikloje privalo vengti viešųjų ir privačių interesų konflikto (...)”.

Verta akcentuoti LR valstybės tarnybos įstatymo (2018) IV skyriaus 16 straipsnio 3 punktą, kuriame nurodyta, jog valstybės tarnautojų pareiga yra žmogaus teisių ir laisvių gerbimas, bei *tarnavimas visuomenės interesams*.

Kadangi šio darbo tikslas yra įvertinti dalyvaujamosios valdysenos įgyvendinimo perspektyvas *Neringos savivaldybėje*, svarbu išanalizuoti šios savivaldybės tarybos veiklos reglamentą, kuris yra orientuotas būtent į savivaldybės lygmenyje vykstančius dalyvaujamosios valdysenos įgyvendinimo procesus ir su jais susijusius veiksmus. Nagrinėjant šį reglamentą pastebėta, kad tarybos komunikacija su gyventojais pagrinde vykdoma per atskaitomybės principą, t.y. kone kiekviename skyriuje akcentuojama atsiskaitymo bendruomenei už tam tikras veiklas būtinybė taip pat pabrėžiama ir nuolatinio bendravimo su rinkėjais svarba. Bendravimas su gyventojais esminiai apibrėžiamas XIX skyriuje:

✓ “tarybos, komitetų ir nuolatinių komisijų posėdžių darbotvarkės skelbiamos savivaldybės interneto svetainėje (www.neringa.lt)”;

✓ “posėdžiai tiesiogiai gali būti transliuojami savivaldybės interneto svetainėje (www.neringa.lt), jeigu tam yra techninės galimybės”;

✓ “tarybos metiniai posėdžių grafikai skelbiami savivaldybės interneto svetainėje (www.neringa.lt)”;

✓ “tarybos sprendimai skelbiami savivaldybės interneto svetainėje (www.neringa.lt). Tarybos priimti norminiai teisės aktai privalo, o kiti sprendimai gali būti skelbiami ir viename iš vietinių laikraščių”;

✓ “meras ne rečiau kaip kartą per metus atsiskaito rinkėjams už savivaldybės ir tarybos veiklą. Mero, savivaldybės administracijos direktoriaus, savivaldybės Kontrolės ir audito tarnybos veiklos ataskaitos skelbiamos savivaldybės interneto svetainėje (www.neringa.lt), jų santrauka

skelbiama viename iš vietinių laikraščių. Už savivaldybės veiklą meras atsiskaito susitikimuose su gyventojais”;

✓ “tarybos nariai priima gyventojus ir dalyvauja susitikimuose su jais (...)”;

✓ “priėmimų ir susitikimų vieta, data ir laikas skelbiami savivaldybės interneto svetainėje (www.neringa.lt) ir savivaldybės skelbimų lentoje”.

Taip pat XX skyriuje išskiriama viena iš gyventojų dalyvavimo galimybių:

✓ “gyventojai savo nuomonę viešųjų savivaldybės reikalų tvarkymo klausimais gali pareikšti dalyvaujant vietos gyventojų apklausoje (toliau – apklausa)”.

Apibendrinant galima teigti, kad dokumentuose įtvirtintos piliečių teisės, valstybės tarnautojų prievolės ir principai, kuriais vadovaudamiesi privalo užtikrinti subsidiarumą (savivaldybių viešojo administravimo subjektų sprendimai turi būti priimami ir įgyvendinami tuo lygmeniu, kuriuo jie yra efektyviausi), veiklos skaidrumą (valstybės tarnautojų veikla turi būti aiški ir suprantama savivaldybės gyventojams, kurie tuo domisi, jiems sudaromos sąlygos gauti paaiškinimus, kas ir kodėl daroma), viešumą (pateikiama išsami ir aiški informacija, savivaldybės internetinėje svetainėje ji turi būti lengvai prieinama gyventojams, pvz. apie valdybos narius, lėšas, savivaldybės valdomas įmones, ataskaitos). Visgi naujausių mokslinių įžvalgų analizavimas parodė ženklų atotrūkį tarp to, kiek ir kokia su politika susijusi informacija, tampa prieinama piliečiams, bei kokia jų reakcija ir ar apskritai domisi su politika susijusiais klausimais. Informacijos teikimas piliečiams apie priimamus sprendimus, vykdomą veiklą, bei politinės darbotvarkės viešinimas politiniams institutams yra privalomas. Teisės aktuose reglamentuojama, kad tinkamų galimybių dalyvauti piliečiams politikoje sukūrimas yra vietos valdžios atsakomybė, visgi savivaldos informacijos pateikimas piliečiams pernelyg abstraktaus reglamentavimo (Mažylis, Rabinovič, 2006), todėl tai komplikuoja organizuoto informacijos viešinimo visuomenei savivaldos lygmenyje nustatymą.

III. DALYVAUJAMOSIOS VALDYSENOS ĮGYVENDINIMO PERSPEKTYVŲ NERINGOS SAVIVALDYBĖJE VERTINIMAS

Šioje darbo dalyje bus pristatomas dalyvaujamosios valdysenos įgyvendinimo perspektyvų Neringos savivaldybėje tyrimas, kurio metu nustatyta ir įvertinta veiksnių, lemiančių dalyvaujamosios valdysenos įgyvendinimo būklę įtaka šio proceso perspektyvoms.

3.1. Tyrimo metodologija

Siekiant iširti Dalyvaujamosios valdysenos įgyvendinimo perspektyvas Neringos savivaldybėje, buvo atlikta Lietuvos ir užsienio autorių mokslinių straipsnių, tarptautinių, nacionalinių ir vietos lygmens teisės aktų duomenų analizė, sisteminimas bei lyginimas. Taip pat buvo išanalizuotas Neringos savivaldybės Tarybos veiklos reglamentas. Tyrimui pasirinktas kiekybinis tyrimo metodas, suteikė galimybę įvertinti dalyvaujamosios valdysenos įgyvendinimo būklę lemiančių veiksnių įtaką šio proceso perspektyvoms Neringos savivaldybėje.

Tyrimo objektas – veiksniai lemiantys dalyvaujamosios valdysenos įgyvendinimo perspektyvas.

Tyrimo tikslas – iširti veiksnių, lemiančių dalyvaujamosios valdysenos įgyvendinimo perspektyvas Neringos savivaldybėje reikšmę.

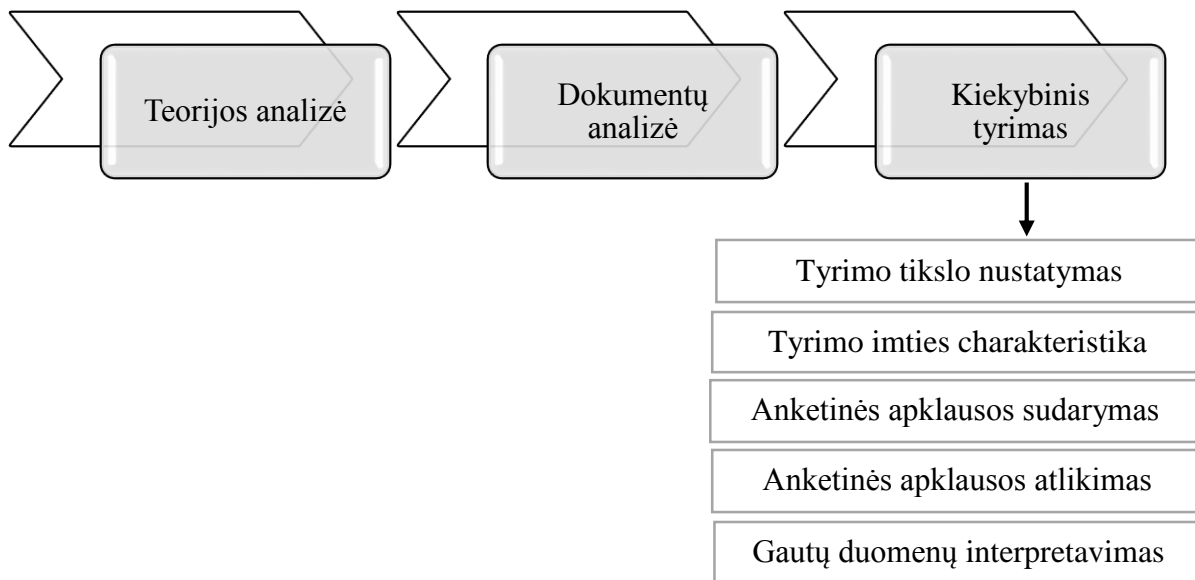
Tyrimo uždaviniai:

1. Išsiaiškinti esamą dalyvaujamosios valdysenos įgyvendinimo situaciją Neringos savivaldybėje.
2. Įvertinti veiksnių, lemiančių dalyvaujamosios valdysenos įgyvendinimo būklę įtaką, šio proceso perspektyvoms Neringos savivaldybėje.

Tyrimo metodai: Atliekant tyrimą labai svarbus teisingas tyrimo metodo pasirinkimas, kadangi gerai parinktas ir pritaikytas metodas lemia viso tyrimo sėkmę. Siekiant išsiaiškinti dalyvaujamosios valdysenos įgyvendinimo būklę Neringos savivaldybėje lemiančius veiksnius, bei nustatyti koreguotinus aspektus, darančius įtaką šio proceso gyvavimui, pasirinktas kiekybinis tyrimo metodas – anketinė apklausa. Kiekybinio tyrimo ypatybė ta, kad jam būdinga nesikišimas į tikrovę kai tyrimas atliekamas. Kitaip sakant, tiriama esama padėtis, o ne tai, ko norėtume, kad būtų (A. Valackienė, 2005). Anketine apklausa bandoma įvertinti tiriamų asmenų nuomones, požiūrius į tam tikrus reiškinius. Šis tyrimo metodas pasižymi ne tik populiarumu, bet ir patikimumu (K. Kardelis, 2016, p. 236-240). Sudarant anketinę apklausą remtasi A. Valackienės (2005) pagrindiniais metodologiniais reikalavimais klausimams (p.87).

Tyrimo etapai: Nors iš pažiūros atrodytų, kad tyrimo organizavimas prasideda tik nuo praktinio tyrimo atlikimo, visgi taip manyti būtų klaidinga, kadangi pirmoji (teorijos) ir antroji (dokumentų analizės) dalys sudaro būsimo tyrimo pagrindą, todėl yra neatsiejamos tyrimo dalys.

Atlikta teorinė problemos ir dokumentų turinio analizė padėjo susidaryti bendrą tyrimo vaizdą, t.y. kokio pobūdžio klausimai turėtų būti sudaryti, siekiant išsiaiškinti dalyvaujamosios valdysenos įgyvendinimo perspektyvas, ko pasekoje pirmieji du skyriai taip pat priskirti prie tyrimo etapų (žr. 4 pav.).

4 pav. Tyrimo pasirengimo ir atlikimo etapai
Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Pasirengimas tyrimui buvo pradedamas nuo teorijos analizės, analizuojamos Lietuvos ir užsienio autorių įžvalgos apie dalyvaujamosios valdysenos įgyvendinimą įvairiais aspektais, t.y. išskiriant šio proceso esmę ir reikšmę, formas bei dalyvius, taip pat akcentuojant praktinį aspektą, kuomet remtasi konkrečių šalių pavyzdžiais įgyvendinant dalyvaujamąją valdyseną. Antrajame etape dėmesys sutelkiamas į teisinį dalyvaujamosios valdysenos reglamentavimą, išsiaiškintos piliečių ir valdžios atstovų teisės, bei pareigos, taip pat esminiai principai, kuriais grindžiama savivalda. Trečiasis etapas – praktinis tyrimo atlikimo etapas susidedantis iš penkių pagrindinių žingsnių:

1. *Tyrimo tikslo nustatymas*: nustatytas atsižvelgiant į darbo temą ir išsiskelbtą probleminį klausimą.

2. *Tyrimo imties charakteristika*: kad būtų galima daryti statistiškai reikšmingas išvadas, prieš atliekant tyrimą labai svarbus reprezentatyvios imties nustatymas. Šiuo atveju imties tūris patikrintas naudojantis Paniotto formule:

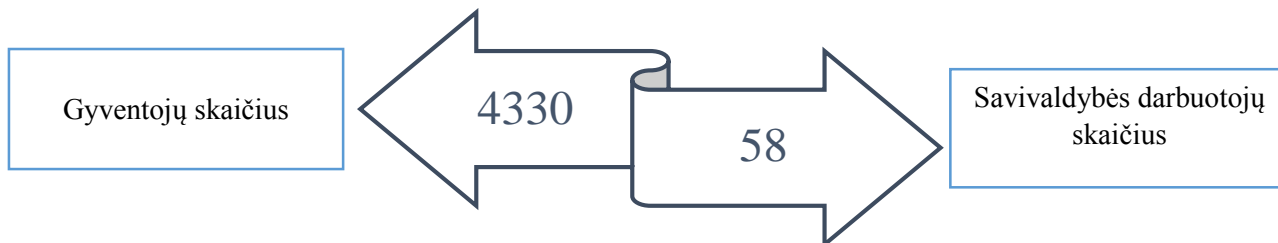
$$n = \frac{1}{\Delta^2 + \frac{1}{N}}$$

“čia: n – imties dydis; Δ – imties paklaidos dydis arba ribinė atrankos paklaida (socialinių mokslų tyrimuose priimtina 5-10 % paklaida, tai yra $\Delta = 0,05$ iki 0,1); N – tyrinėjamos visumos dydis” (Valackienė, cit. Paniotto, Maksimenko, 1982, 272 p.).

Tyrimo dalyviai skirstomi į dvi kategorijas:

1. Neringos savivaldybės administracijos *darbuotojai*;
2. Neringos savivaldybės *gyventojai*.

Visumo dydis nustatytas remiantis Vyriausiosios rinkimų komisijos skelbiamais duomenimis ir savivaldybės tinklapyje neringa.lt pateikta informacija (žr. 5 pav.).

5 pav. Neringos savivaldybės darbuotojų ir gyventojų skaičius

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis Vyriausiosios rinkimų komisijos duomenimis ir duomenimis pateiktais neringa.lt tinklapyje.

Siekiant tiksliai apskaičiuoti imties dydį, informacija apie rinkimų teisę turinčių asmenų skaičių Neringos savivaldybėje ieškota Statistikos departamento tinklapyje ir vrk.lt internetinėje svetainėje, tačiau palyginus gautus duomenis skirtumas buvo pernelyg didelis, kad būtų galima be papildomų patikslinimų pasirinkti kažkurį vieną variantą. Todėl buvo nuspręsta susisiekti su Neringos savivaldybės Civilinės metrikacijos skyriumi. Sužinota, kad Statistikos departamento duomenys apie Neringos gyventojus žymiai skiriasi nuo duomenų, kuriuos gauna savivaldybė kiekvieną mėnesį. Taip yra todėl, kad skaičiaus formulėje nemažai nulemia gyventojų surašymo, kuris vyko prieš dešimt metų skaičius. Savivaldybė gauna grynąjį gyventojų skaičių, kuris kiekvieną mėnesį yra vis kitoks, dėl gyventojų migracijos. 2021-01-01 duomenimis Neringos savivaldybei pateiktas gyventojų nuo 18 m. skaičius - 4580. Tačiau įvertinus faktą, kad tame skaičiuje yra kažkiek užsieniečių deklaravusių gyvenamąją vietą Neringoje, tikslinga naudotis vrk.lt tinklapyje pateiktais duomenimis, kuriame 2019 m. Respublikos prezidento rinkimuose nurodytas rinkėjų skaičius Neringos savivaldybėje – 4330. Kita tiriamųjų grupė - Neringos savivaldybės darbuotojai. Išsiaiškinta, kad pagal pateiktą savivaldybės internetinę svetainę administracinę informaciją, darbo užmokesčio grafoje yra nurodyti 58 darbuotojai. Reprezentatyvi gyventojų imtis apskaičiuota naudojantis rekomenduojama (Valackienės, 2005) imties skaičiavimo formule, kuri parodė, kad esant 95 % tikimybei ir 14 % leistinai paklaidai patikimas išvadas galima padaryti apklausus mažiausiai 48 gyventojus ir 27 Neringos savivaldybės administracijos darbuotojus. Atliekant tyrimą iš viso buvo apklausti 79 respondentai, iš kurių 30 savivaldybės darbuotojų.

3. Anketinės apklausos sudarymas: anketą sudaro 12 klausimų, iš kurių 6 skirti atskleisti esamą dalyvaujamosios valdysenos įgyvendinimo situaciją Neringos savivaldybėje ir nustatyti koreguotinus veiksnius, siekiant šio proceso sėkmingo įgyvendinimo ateityje, o likusieji - demografiniai. Anketoje dominuoja dvi klausimų skalės: nominalioji, kai aiškinamasi objektyvūs

respondentų duomenys, t.y. amžius, lytis, išsilavinimas ir kiti kokybiniai rodikliai, bei ranginė skalė (tokio duomenų grupavimo būdo esmė ta, kad atsakymai eina mažėjančia ar didėjančia tvarka, taip nustatoma, kuris objektas yra reikšmingesnis). Šio tipo klausimais buvo siekiama išsiaiškinti:

- ✓ ką gyventojai ir savivaldybės darbuotojai apskritai mano apie dalyvavimą;
- ✓ kokiais būdais dalyvauja viešojoje politikoje ir kurie jiems tinkami/netinkami;
- ✓ kas labiausiai trukdo gyventojų dalyvavimui;
- ✓ kaip užtikrinamas dalyvavimas Neringos savivaldybėje;
- ✓ kas padėtų geriau užtikrinti gyventojų dalyvavimą;
- ✓ kaip vertina esamą dalyvaujamosios valdysenos įgyvendinimo situaciją.

Klausimynas pritaikytas atsakyti tiek savivaldybės darbuotojams, tiek gyventojams, nes tik turint abiejų grupių atsakymus į tuos pačius klausimus galima tiksliai įvertinti, kaip požiūrio sutapimas ar išsiskyrimas į tą patį objektą gali nulemti proceso būklę.

4. Anketinės apklausos atlikimas: parengta anketinė apklausa patalpinta www.manoapklausa.lt tinklapyje ir pasidalinta socialinio tinklo facebook uždaroje Neringos gyventojų grupėje “Mūsų Neringa” ir “Preilos bendruomenė”. Neringos savivaldybės darbuotojams, dėl vangaus anketos atsakinėjimo keletą kartų pakartotinai klausimynas buvo siunčiamas jų darbo elektroninio pašto adresais, taip raginant neatsakiusiuosius užpildyti anketą. Entuziazmu pildant klausimyną nepasižymėjo ir Neringos savivaldybės gyventojai, todėl pritrūkus respondentų atspausdinta anketa dar buvo padalinta trūkstantam gyventojų skaičiui įteikiant į rankas, o dėl anonimiškumo užtikrinamo paprašyta užpildytas anketas įmesti į pašto dėžutę tam tikru adresu.

5. Gautų duomenų apdorojimas: gauti duomenys buvo apdorojami MS Excel programa ir pateikiami lentelėse.

Tyrimo atlikimo data. Balandžio 23 d. – gegužės 18 d.

Tyrimo atlikimo būdai. Tyrimui atlikti pasirinkta anketinė apklausa. Dėl patogumo rinkti ir naudoti informaciją anketa sukurta www.manoapklausa.lt tinklapyje. Neringos savivaldybės darbuotojams anketa keletą kartų pakartotinai išsiųsta el. paštu.

3.2. Tyrimo rezultatai

Šioje darbo dalyje bus pristatomi atlikto tyrimo rezultatai. Interpretuojant gautus duomenis pateikiamos autorės įžvalgos, lyginama, kaip praktinis dalyvaujamosios valdysenos įgyvendinimas atitinka teorinėje darbo dalyje įvairių autorių pateiktas mintis.

Tyrimas atliktas anketinės apklausos pagalba. Klausimynas sudarytas iš 12 klausimų, pusę jų sudarė socialiniai – demografiniai, likusieji skirti esamai dalyvaujamosios valdysenos situacijai įvertinti, šio proceso būklę lemiančių veiksnių nustatymui, bei jų įtakos dalyvavimu grįsto valdymo perspektyvoje vertinimui. Siekiant išvengti perteklinės informacijos pateikimo respondentų socialinių – demografinių bruožų apžvalga pateikiama vienoje lentelėje (žr. 2 lentelę).

2 lentelė. Respondentų socialinis-demografinis pasiskirstymas

		%	N (visumos dydis)
<i>Lytis</i>	Vyras	20,3	16
	Moteris	79,8	63
<i>Amžius</i>	18-30	2,5	2
	31-40	40,5	32
	41-50	26,6	21
	51-60	24,1	19
	>60	6,3	5
	<i>Išsimokslinimas</i>	Aukštasis universitetinis	68,4
	Aukštasis neuniversitetinis/aukštesnysis	16,5	13
	Profesinis	12,7	10
	Vidurinis	1,3	1
	Nebaigtas vidurinis	1,3	1
	Nida	64,6	51
<i>Gyvenamoji vieta</i>	Preila	21,5	17
	Pervalka	2,5	2
	Juodkrantė	7,6	6
<i>Statusas</i>	Kita	3,8	3
	Neringos gyventojas, nedirbantis Neringos savivaldybės administracijoje	62	49
	Darbuotojas, Neringos savivaldybės administracijoje	38	30
<i>Darbuotojų darbo stažas, Neringos savivaldybės administracijoje</i>	Iki 5 m.	20	6
	5-10 m.	50	15
	>10 m.	30	9

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis atliktos apklausos duomenimis.

Iš antroje lentelėje pateiktų duomenų matyti, kad didžiąją dalį dalyvavusiųjų sudaro moterys, (79,8 %), toks respondentų pasiskirstymas pagal lytį sąlygotas keletos priežasčių: pirmiausiai tai, atsižvelgiant į socialinių tyrimų praktiką moterys apskritai labiau linkusios aktyviau dalyvauti apklausose, antra – didesnę moterų dalyvavusių tyrimo skaičių lėmė ir ženkliai gausesnis moterų,

dirbančių Neringos savivaldybėje skaičius (45, iš kurių 25 užpildė anketą). Kitas reikšmingas rodiklis – respondentų amžius, čia svarbu išvengti disproporcijų, t.y. jog nebūtų nedalyvaujančių ar neproporcingai dalyvaujančių amžiaus grupių. Gauti duomenys rodo, kad vyrauja jauno subrendusio ir vidutinio amžiaus dalyviai, kurie bendrai sudarė net 91,2 %, tačiau jaunimas ir senjorai dalyvaujant apklausoje buvo pasyvūs ir tesudarė vos ~ 9 %, tai reiškia, jog siekiant aktyvesnio gyventojų įsitraukimo/dalyvavimo didesnis dėmesys turėtų būti skiriamas pastarosioms amžiaus grupėms. Pateikti duomenys rodo, kad didžioji dalis 84,9 % respondentų aukštąjį universitetinį arba aukštesnįjį išsimokslinimą turintys žmonės, ką taip pat socialinių tyrimų praktika rodo, jog išsimokslinę žmonės labiau linkę dalyvauti apklausoje, taip pat šį aukštą procentą lėmė tai, kad apklausoje dalyvavo savivaldybės darbuotojai, iš kurių 96,7 % turintys aukštąjį arba aukštesnįjį išsimokslinimą. Tyrime dalyvavo visos Neringos gyvenvietės atstovaujantys respondentai. Aktyviausi buvo Nidos miestelio žmonės 64,6 %, jų aktyvumą būtų galima pagrįsti, dėl didžiausio gyventojų skaičiaus šioje gyvenvietėje, antroje vietoje pagal atsakiusių skaičių buvo Preilos gyventojai – 21,5 %, bet tokio rezultato pavyko pasiekti tik papildomai išdalinus atspausdintas anketas ir paprašius vietos gyventojų jas užpildyti, nes pritrūko elektroniniu būdu atsakiusių skaičiaus, kadangi gyvenvietė nedidelė ir visi vieni kitus pažįsta, žmonės geranoriškai prisidėjo prie tyrimo, tačiau tenka apgailestauti, kad gyventojams įteikiant anketas ir trumpai pristatant tyrimo temą teko išgirsti tokių pasisakymų kaip: “kokia neįdomi tema”, “kaip atsibodo tos visos temos susijusios su politika” ir pan. 3,8 % dalyvavusių tyrime sudarė žmonės iš Vilniaus, kurie matyt turi vienokių ar kitokių sąsajų su Neringa, taip pat pakankamai pasyvūs buvo Juodkrantės, bei Pervalkos gyventojai, kurie bendrai sudarė ~10 %, kita vertus logiška, kad gyvenvietės turinčios mažiau gyventojų, skaitlingai mažiau atstovaujamos ir imtyje, negu didesnės gyvenvietės, kurios atitinkamai gausiau atstovaujamos. Respondentai buvo dviejų kategorijų, 62 % apklaustųjų sudarė Neringos gyventojai, o 38 % savivaldybės darbuotojai, didžiąja dalimi tokį atsakiusių skaičių nulėmė paskaičiuotas imties dydis. Aktyviausi savivaldybės darbuotojai buvo turintys nuo 5 m. iki >10 m. darbo stažą Neringos savivaldybėje, tokį pasiskirstymą, lėmė tai, kad didžioji dalis darbuotojų yra būtent ilgamečiai valstybės tarnautojai šioje savivaldybėje.

Toliau bus analizuojami duomenys, padėsiantys įvertinti dalyvaujamosios valdysenos įgyvendinimo perspektyvas Neringos savivaldybėje. Pirmuoju klausimu buvo svarbu išsiaiškinti, kaip apskritai respondentai suvokia dalyvaujamąją valdyseną, nes tik teisingas šio proceso suvokimas gali užtikrinti efektyvų tolimesnį dalyvavimą tyrime (žr. 3 lentelę).

3 lentelė. Respondentų požiūris į gyventojų dalyvavimą sprendimų priėmimo procese

<i>Gyventojų dalyvavimas</i>	<i>Visiškai nesutinka</i>		<i>Nesutinka</i>		<i>Nėra tikri</i>		<i>Sutinka</i>		<i>Visiškai sutinka</i>	
	<i>D</i>	<i>G</i>	<i>D</i>	<i>G</i>	<i>D</i>	<i>G</i>	<i>D</i>	<i>G</i>	<i>D</i>	<i>G</i>
	<i>D</i>	<i>G</i>	<i>D</i>	<i>G</i>	<i>D</i>	<i>G</i>	<i>D</i>	<i>G</i>	<i>D</i>	<i>G</i>
<i>Gyventojams būtina dalyvauti rinkimuose</i>	0	0	0	2	0	2	40	36,7	60	59,2
<i>Gyventojams būtina aktyviai dalyvauti visų viešųjų klausimų svarstyme</i>	0	0	3,3	2	40	20,4	46,7	53,1	10	24,5
<i>Gyventojams būtina domėtis savivaldybės skelbiama informacija</i>	0	0	0	0	0	4,1	80	69,4	20	26,5
<i>Gyventojams būtina suteikti galimybę dalyvauti</i>	0	0	0	0	6,7	8,2	70	65,3	23,3	26,5
<i>Gyventojų dalyvavimas turi būti aiškiai reglamentuotas</i>	0	0	0	2	10	14,3	53,3	65,3	36,7	18,4
<i>Gyventojams pakanka tik dalyvauti rinkimuose</i>	33,3	24,5	50	59,2	13,3	6,1	3,3	6,1	0	4,1

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis apklausos duomenimis. (D – darbuotojas, G – gyventojas).

Gauti duomenys rodo abiejų grupių respondentų požiūrio sutapimą dėl dalyvavimo sprendimų priėmimo procese svarbos. Pateiktoje lentelėje (3lentelė) matyti, kad didžioji dalis apklaustųjų (tiek gyventojai, tiek savivaldybės darbuotojai) pritaria, būtinybei dalyvauti rinkimuose, domėjimuisi savivaldybės skelbiama informacija (D – 100 %, G – 95,9 %), taip pat galimybės dalyvauti suteikimo būtinumui (D – 93,3%, G – 91,8%), ir aiškiam dalyvavimo reglamentavimui (D – 90%, G – 83,7%), kas aiškiai parodo, kad tikimybė, jog pilietinė visuomenė aktyviai veiks yra tik tuomet, kai piliečiai yra informuoti ir žino savo, kaip piliečių, teises ir pareigas (plačiau apie tai 2.1. poskyriuje). Beveik identiškas procentas gyventojų (83,7%) ir savivaldybės darbuotojų (83,3%) laikosi nuomonės nesutikdami, jog pakanka tik dalyvauti rinkimuose. Respondentų nevienareikšmiškas požiūris matomas dėl būtinumo dalyvauti visuose viešųjų klausimų svarstymuose, mat gyventojai kaip ir linkę pritarti (77,6%) šiam veiksmui, o darbuotojų nemaža dalis (40%) dėl tokio sprendimo abejoja, kas leidžia manyti, kad jų požiūriu interesantams ar jų grupei turėtų būti svarbu dalyvauti tame procese, kuris daro tam tikrą įtaką jų gyvenime, o ne visuose iš eilės, nes dalyvavimas vien tik dėl dalyvavimo kaip tokio veiksmo mažai kuom gali pasitarnauti, esmė – efektyvumas, kad procesas būtų visapusiškai naudingas abiem pusėm.

Išsiaiškinus respondentų poziciją dėl dalyvavimo sprendimų priėmimo procese, toliau analizuojama, kokiais būdais tiriamieji linkę dalyvauti ir kurie iš jų respondentams priimtinausi, taip pat ši apžvalga leis susidaryti ir bendrą tiriamųjų aktyvumo vaizdą (žr. 4 lentelę).

4 lentelė. Dalyvavimo būdai ir jų tinkamumas

<i>Būdai</i>	<i>Dalyvauja/Tinkamas</i>		<i>Nedalyvauja/Netinkamas</i>	
	<i>D</i>	<i>G</i>	<i>D</i>	<i>G</i>
<i>Rinkimai</i>	83,3	83,7	16,7	16,3
<i>Rinkiminė kampanija</i>	16,7	10,2	83,3	89,8
<i>Bendruomeninė veikla</i>	70,0	46,9	30,0	53,1
<i>Vietos gyventojų apklausa</i>	60,0	51,0	40,0	49,0
<i>Savivaldybės tarybos posėdžiai (įskaitant nuotolinius)</i>	30,0	6,1	70,0	93,9
<i>Susitikimai su valdžios atstovais, (meru, mero pav. administracijos direktoriumi ir kt.)</i>	73,3	44,9	26,7	55,1
<i>Pasirašinėju peticijas</i>	76,7	55,1	23,3	44,9
<i>Teikiu skundus prašymus</i>	63,3	57,1	36,7	42,9

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis apklausos duomenimis.

Gauti duomenys rodo, kad rinkimai yra populiariausias ir priimtinausias dalyvavimo būdas tarp abiejų respondentų grupių (daugiau nei 80 %). Prieš tai analizuotuose duomenyse (3 lentelė) matyti, kad savivaldybės darbuotojai 100 % pritaria būtinybei dalyvauti rinkimuose, tačiau 4 lentelės duomenys rodo jog nors darbuotojai ir mano, kad dalyvavimas rinkimuose būtinas, tačiau 16,7 % jų patys juose nedalyvauja, galimai tokį jų apsisprendimą nulemia pasitikėjimas politiniu elitu, arba pasitikėjimas einančiais balsuoti. Lentelėje (4 lentelė) matyti, kad savivaldybės darbuotojai apskritai yra aktyvesni dalyviai, negu gyventojai, tokį pasiskirstymą gali lemti ir darbo pobūdis, kurį atlieka valstybės tarnautojai. Gyventojai aktyvumu šiek tiek labiau pasižymi pasirašinėjant peticijas, ar teikiant skundus/prašymus.

Išsiaiškinus, kad respondentų aktyvumas (ypatingai gyventojų) vidutiniškas, toliau bus analizuojamos kliūtys trukdančios gyventojų dalyvavimui (žr. 5 lentelę).

5 lentelė. Gyventojų dalyvavimo savivaldybės veikloje kliūtys

Kliūtys	<i>Visiškai netrukdo</i>		<i>Netrukdo</i>		<i>Nesu tikras</i>		<i>Trukdo</i>		<i>Labai trukdo</i>	
			<i>D</i>	<i>G</i>	<i>D</i>	<i>G</i>	<i>D</i>	<i>G</i>	<i>D</i>	<i>G</i>
	<i>D</i>	<i>G</i>								
<i>Valstybės tarnautojų įgūdžių, įtraukti gyventojus į dalyvavimo procesą trūkumas</i>	10	6,1	20	10,2	46,7	30,6	23,3	42,9	0	10,2
<i>Valdžios nenoras dalytis sprendimų priėmimo galia su gyventojais</i>	0	0	13,3	12,2	53,3	10,2	23,3	53,1	10	24,5
<i>Savivaldybė neužtikrina informacijos prieinamumo gyventojams</i>	0	8,2	26,7	6,1	33,3	10,2	33,3	67,3	6,7	8,2
<i>Savivaldybė nesuteikia galimybių gyventojams įsitraukti</i>	0	6,1	26,7	6,1	40	22,4	26,7	53,1	6,7	12,2
<i>Savivaldybės nepasitikėjimas gyventojais</i>	0	6,1	30	12,2	43,3	22,4	23,3	49	3,3	10,2
<i>Abipusio (valdžios ir gyventojų) noro bendradarbiauti nebuvimas</i>	3,3	2	3,3	4,1	23,3	12,2	66,7	65,3	3,3	16,3
<i>Skirtingi vietos valdžios ir gyventojų interesai</i>	3,3	0	10	2	3,3	18,4	80	63,3	3,3	16,3
<i>Gyventojų nepasitikėjimas savimi</i>	0	2	6,7	12,2	16,7	16,3	76,7	59,2	0	10,2
<i>Gyventojų nepasitikėjimas savivaldybe</i>	0	2	3,3	6,1	10	14,3	83,3	65,3	3,3	12,2
<i>Gyventojų kompetencijos trūkumas</i>	0	4,1	3,3	4,1	0	22,4	86,7	55,1	10	14,3
<i>Aiškaus reglamentavimo, ką ir kaip gyventojai gali daryti stygius</i>	0	2	0	10,2	13,3	14,3	70	53,1	16,7	20,4

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis apklausos duomenimis.

Iš lentelėje (5 lentelė) pateiktų duomenų matyti, kad gyventojai ir savivaldybės darbuotojai trukdžius dalyvauti savivaldybės veikloje vertina skirtingai. Valstybės tarnautojai labiau linkę atsakomybę “permeti” gyventojams, o pastarųjų nuomone kaltos abi pusės. Gerokai daugiau nei pusei (75,5%) tyrime dalyvavusių gyventojų trūksta informacijos prieinamumo, 65,3% gyventojų pasigenda galimybių įsitraukti, bei noro bendradarbiauti, tuo tarpu didžioji dalis (76,7%) savivaldybės darbuotojų savo kaltės nelabai išvelgia ir mano jog gyventojų dalyvavimas stringa ne dėl jų įgūdžių stokos, o dėl gyventojų nepasitikėjimo savimi, savivaldybe, o kaip pagrindinį trukdį įvardina gyventojų kompetencijos trūkumą (tokios nuomonės laikosi net 96,7% darbuotojų). Ir nors iš gyventojų atsakymų matyti, kad jie išties nepasitiki nei savimi, nei savivaldybe, o ir pripažįsta, jog stokoja kompetencijos, tačiau vieningai sutaria, kad trūksta abipusio noro bendradarbiauti, bei vyrauja skirtingi interesai.

Apibendrinus šiuos duomenis ir sugretinus su 1.3. poskyriuje pateiktu (3 pav.) trijų žingsnių (tinkamo informavimo, dalyvavimo būdo priskyrimo ir bendradarbiavimas) dalyvaujamosios valdysenos įgyvendinimo variantais, galima teigti, kad būtent šių trijų etapų neužtikrinimas lemia, jog dalyvaujamoji valdysena iš esmės nevyks. Šį teiginį sustiprina ir toliau analizuojami duomenys (žr. 6 lentelę).

6 lentelė. Gyventojų dalyvavimo sprendimų priėmimo procese užtikrinimo vertinimas

<i>Teiginiai</i>	<i>Visiškai nesutinku</i>		<i>Nesutinku</i>		<i>Nesu tikras</i>		<i>Sutinku</i>		<i>Visiškai sutinku</i>	
	<i>D</i>	<i>G</i>	<i>D</i>	<i>G</i>	<i>D</i>	<i>G</i>	<i>D</i>	<i>G</i>	<i>D</i>	<i>G</i>
	<i>D</i>	<i>G</i>	<i>D</i>	<i>G</i>	<i>D</i>	<i>G</i>	<i>D</i>	<i>G</i>	<i>D</i>	<i>G</i>
<i>Gyventojams pateikiama lengvai prieinama informacija, apie ketinamus įgyvendinti planus</i>	0	8,2	6,7	59,2	6,7	14,3	56,7	12,2	30	6,1
<i>Vyksta periodiniai vietos valdžios susitikimai su gyventojais</i>	0	4,1	3,3	38,8	6,7	10,2	63,3	34,7	26,7	12,2
<i>Vietos valdžia savalaikiai informuoja gyventojus, apie svarstomus ir priimamus sprendimus</i>	0	8,2	13,3	46,9	3,3	22,4	56,7	14,3	26,7	8,2
<i>Vietos valdžiai svarbi gyventojų nuomonė svarstomais klausimais</i>	3,3	12,2	6,7	24,5	10	42,9	63,3	16,3	16,7	4,1
<i>Vietos valdžia imasi iniciatyvos įtraukti gyventojus</i>	0	14,3	13,3	32,7	10	38,8	66,7	10,2	10	4,1
<i>Vietos valdžia priimdama sprendimus neatsižvelgia į gyventojų lūkesčius/poreikius</i>	0	4,1	86,7	8,2	6,7	30,6	3,3	42,9	3,3	14,3

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis apklausos duomenimis.

Gauti duomenys rodo ženklų gyventojų ir savivaldybės nuomonių išsiskyrimą vertinant gyventojų dalyvavimą sprendimų priėmimo procese užtikrinimą. Didžioji dalis *gyventojų* 81,7 % dvejoja arba mano, kad trūksta prieinamos informacija apie ketinamus įgyvendinti planus, kai tuo tarpu savivaldybės *darbuotojų* (86,7 %) nuomonė visiškai priešinga. Jei valstybės tarnautojai nesutinka su tuo jog yra neužtikrinamas informacijos pateikimas/prieinamumas gyventojams, matyt, kaip teigia autorius Hammond, EdHa, (2015) vietos politikos formuotojams reiktų pasitelkti kūrybiškumą galvojant kaip ir kokią informaciją pateikti bendruomenei, kad būtų minimaliausia atmetimo reakcija. Taip pat daugiau nei puse tyrime dalyvavusių gyventojų pasigenda periodinių susitikimų su vietos valdžia, tačiau valstybės tarnautojai tokio stygiaus anaipol nežvelgia, taip manančių net (90 %) jų. 77,5% gyventojai pasigenda ir vietos valdžios savilaikio informavimo apie vykstančius procesus, bei 79,6% nemano, kad savivaldybei apskritai svarbi jų nuomonė ar imasi

iniciatyvos gyventojų įtraukimui (85,8%), o tuo tarpu valstybės tarnautojų požiūris absoliučiai priešingas. Verta išskirti, kad didžioji dalis (87,8%) gyventojų mano, kad vietos valdžia priimdama sprendimus neatsižvelgia į jų lūkesčius/poreikius ir bėda tame, kad savivaldybės darbuotojai tokiam požiūriui nepitaria, nes 86,7 % laikosi nuomonės, kad į gyventojų interesus yra atsižvelgiama. Ši informacija tik patvirtina **ginamąjį teiginį**, kad skirtingas Neringos savivaldybės darbuotojų ir gyventojų požiūris į dalyvaujamosios valdysenos būklę lemiančius veiksnius komplikuoja sėkmingą šio proceso įgyvendinimą.

Išsiaiškinus, kad abiejų grupių respondentų nuomonė dėl gyventojų dalyvavimo sprendimų priėmimo procese užtikrinimo nesutampa, ko pasekoje stringa dalyvaujamosios valdysenos įgyvendinimas, toliau bus analizuojama veiksnių padėsiančių užtikrinti aktyvesnį gyventojų įsitraukimą įtaka (žr. 7 lentelę).

7 lentelė. Veiksnių, užtikrinančių aktyvesnį gyventojų įsitraukimą į viešąją politiką vertinimas

Veiksniai	<i>Visiškai nepadėtų</i>		<i>Nepadėtų</i>		<i>Nesu tikras</i>		<i>Padėtų</i>		<i>Labai padėtų</i>	
	<i>D</i>	<i>G</i>	<i>D</i>	<i>G</i>	<i>D</i>	<i>G</i>	<i>D</i>	<i>G</i>	<i>D</i>	<i>G</i>
	<i>D</i>	<i>G</i>								
<i>Aktyvesnė vietos valdžios komunikacija su bendruomene</i>	0	2	0	0	6,7	12,2	63,3	36,7	30	49
<i>Išsamios ir suprantamos informacijos pateikimas, apie vietos politikoje vykstančius procesus</i>	0	0	3,3	4,1	3,3	6,1	66,7	44,9	26,7	44,9
<i>Dalyvavimo būdų parinkimas skirtingoms interesantų grupėms</i>	0	2	3,3	2	6,7	10,2	73,3	61,2	16,7	24,5
<i>Kūrybingi gyventojai, savo idėjomis prisidedantys prie planų įgyvendinimo</i>	0	0	3,3	2	6,7	10,2	53,3	57,1	36,7	30,6
<i>Didesnis dėmesys, jaunų žmonių, kaip aktyviausios ir išsilavinusios, gyventojų gerovei</i>	0	0	0	4,1	13,3	6,1	66,7	69,4	20	20,4

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis apklausos duomenimis.

Gauti duomenys rodo (7 lentelė), kad nepaisant to, jog savivaldybės darbuotojų nuomone yra užtikrinamas pakankamas informacijos pateikimas apie vykstančius procesus (6 lentelė), tačiau pripažįstama, jog visi veiksniai padėsiantys užtikrinti gyventojų įsitraukimą yra pageidautini. Abiejų grupių respondentų nuomonė, dėl veiksnių, padėsiančių gyventojų įsitraukimui sutampa ir pritaria jų reikšmingam vaidmeniui siekiant gyventojų dalyvavimo (pritariančių procentas vyrauja nuo 85,7-93,4%). Kaip matyti 7 lentelėje labiausiai gyventojų dalyvavimui darytų teigiamą įtaką informacijos prieinamumas, bei tinkamų dalyvavimo būdų parinkimas skirtingoms gyventojų kategorijoms (aprašytos 1.2. poskyriuje, kur akcentuojama, jog nėra vieno visiems tinkamo būdo gyventojams

įsitraukti/dalyvauti, turėtų būti atsižvelgiama į tai, kad vieni jų nusivylę ar nesidomintys, o kiti priešingai – suinteresuoti, kūrybingi ir pan. reikalaujantys mažiau pastangų dalyvavimo įtraukimui).

Išsiaiškinus abiejų grupių požiūrį į dalyvaujamąją valdyseną, priimtinausius dalyvavimo būdus, trukdžius, tinkamus bei koreguotinus aspektus, aktualu buvo sužinoti, kaip respondentai apskritai vertina esamą dalyvaujamąją valdysenos įgyvendinimo situaciją Neringoje (žr. 8 lentelę).

8 lentelė. Dalyvaujamąją valdysenos įgyvendinimo vertinimo vidurkis

<i>Respondentų kategorija</i>	<i>Vidurkis</i>
<i>Neringos gyventojas</i>	4,51
<i>Savivaldybės darbuotojas</i>	5,63

Šaltinis: sudaryta darbo autorės. (kai 1 – silpnai, 10 – puikiai)

Tyrime buvo prašoma respondentų įvertinti esamą dalyvaujamąją valdysenos Neringos savivaldybėje įgyvendinimo situaciją, pasirenkant jų manymu realiausiai dabartinę būklę atspindintį skaičių (kai 1 – silpnai (blogai), 10 – puikiai). Vertinimas parodė, kad savivaldybės darbuotojai linkę geriau nei vidutiniškai (vidurkis 5,63 balai) vertinti dalyvaujamąją valdysenos įgyvendinimą Neringos savivaldybėje, o gyventojų nuomone šio proceso užtikrinimas nevertas nei pusėtino įvertinimo.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

1. Plačiuoju požiūriu dalyvaujamoji valdysena reiškia demokratinius mechanizmus, kuriais siekiama įtraukti piliečius į viešosios politikos formavimo procesus. Kitaip tariant, dalyvaujamoji valdysena bandoma suteikti žmonėms svarstomąją galią, taip užmezgant tiltą tarp valstybinių institucijų ir paprastų žmonių, tuo pačiu didinant viešosios politikos formavimo veiklos efektyvumą ir reagavimą. Regis idėja puiki, tačiau praktinis įgyvendinimas stringa, o tai lemia skirtingi interesai, nepasitikėjimas, žinių ir kompetencijos trūkumas. Pirmąjį žingsnį dalyvaujamosios valdysenos įgyvendinimo link turėtų žengti arčiausiai bendruomenės narių būdama vietos valdžia, padėdama gyventojams gauti reikiamą informaciją apie vykdomą vietos politiką, sprendimus, veiksmus ir esamas galimybes įsitraukti. Kitas momentas, kad visi asmenys, kurie gali būti paveikti politinių sprendimų turėtų lygias galimybes dalyvauti, nepamirštant tinkamų įtraukimo formų parinkimo skirtingoms piliečių kategorijoms svarbos, turint omenyje, kad gali būti ne tik suinteresuotų ar kūrybingų gyventojų nusiteikusių įsitraukti į dalyvaujamosios valdysenos įgyvendinimo procesą, bet ir priešingai – nusivylusių bei nepasitikinčių. Todėl labai svarbi gyventojų ir vietos valdžios sąveika, jų tarpusavio dialogas, būtent pastarasis gali būti laikomas vienu kertinių dalyvaujančio valdymo akmenų. Diskusija, mokymasis, klausymasis sukuria aktyvaus, įtraukaus dalyvavimo aplinką. Tai suteikia bendruomenės nariams galimybę konstruktyviai spręsti jiems kasdieniame gyvenime aktualias problemas. Tuo pačiu metu bendravimas/bendradarbiavimas yra veiksminga priemonė politikos formuotojams būti informuotiems apie bendruomenės rūpesčius, poreikius bei prioritetus ir padeda rasti būdų, kaip veiksmingai patenkinti bendruomenės reikalavimus. Abipusė komunikacija gali skatinti teigiamus visuomenės procesus tiek trumpuoju, tiek ilguoju laikotarpiu, įskaitant demokratizaciją, o tai lemia socialinę ir politinę transformaciją.

2. Teisinis dalyvaujamosios valdysenos reglamentavimas įtvirtintas nacionaliniame, tarptautiniuose, bei šalies vidaus dokumentuose. LR Konstitucijoje (1992) įtvirtintos pagrindinės piliečių teisės dalyvauti šalies valdyme (tai teisė į: žodžio laisvę, informaciją, peticiją, kreipimosi į teismą, valstybės tarnautojų darbo kritikavimą, bei jų sprendimų apskundimą, taip pat teisė rinkti atstovus ar pačiam būti išrinktam ir kt.). Tarptautinių sutarčių ratifikavimas pagal 138 LR Konstitucijos straipsnį taip pat yra šalies teisinės sistemos dalis. Tarptautiniuose dokumentuose, tokiuose kaip Europos vietos savivaldos chartija (1985), ir jos papildomame protokole apibrėžtos valstybės tarnautojų ir gyventojų teisės ir pareigos sprendžiant vietos reikalus, o Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje (2016), pagrindinis tikslas – vietos demokratijos skatinimas akcentuojant orumo, laisvės, lygybės, solidarumo, pilietinių teisių, teisingumo užtikrinimą. Principai, susiję su piliečių dalyvavimu sprendimų priėmimo procese yra įtvirtinti LR Konstitucijoje (1992), o detalizuojami LR įstatymuose (LR vietos savivaldos įstatyme (1994), kuriame, galima sakyti, perkelta Europos vietos savivaldos chartijos (1985) pagrindinės nuostatos, o LR valstybės tarnybos

įstatyme (2018), apibrėžti valstybės tarnautojų veiklos ir tarnybinės etikos pagrindiniai principai, tokie kaip sąžiningumas, teisingumas, viešumas/skaidrumas ir kt. Rengiant Neringos savivaldybės tarybos veiklos reglamentą vadovautasi LR Konstitucijos, bei Vietos savivaldos ir kitų teisės aktų nuostatomis. Šiame reglamente vietos valdžios bendravimas su gyventojais akcentuojamas per jų informavimą savivaldybės internetiniame puslapyje, taip pat įvardijama periodinio susitikimo su bendruomene svarba, o kaip pagrindine gyventojų dalyvavimo galimybe išskiriama apklausa. Visgi verta paminėti, kad nors gyventojų dalyvavimas daugelyje šalies dokumentų ir teisės aktų įtraukiamas kaip pageidautinas, tačiau realybė rodo, jog dažnai tai lieka labiau kaip formalumas, negu realus veiksmas, kurį lemia dalyvavimo skirtingas suvokimas, bei efektyvaus dalyvavimo praktikos stoka.

3. Atlikus dalyvaujamąsios valdysenos įgyvendinimo perspektyvų Neringos savivaldybėje tyrimą galima teigti, kad tyrimo rezultatai neparodė atotrūkio tarp teorinėje dalyje pateiktų teiginių ir realybės praktinėje veikloje. Pasitvirtino autorių įžvalgos, kad pagrindiniai veiksniai stabdantys sklandų dalyvaujamąsios valdysenos įgyvendinimo procesą yra informacijos trūkumas, tinkamų sąlygų įsitraukimui nesudarymas, skirtingi interesai, bei apskritai realaus noro bendradarbiauti nebuvimas. Darytina išvada, kad Neringos savivaldybėje dalyvaujamąsios valdysenos procesas yra labiau imituojamas negu praktiškai įgyvendinamas. Dalyvaujamąsios valdysenos sėkmingą įgyvendinimą itin apsunkina prieštaringas valstybės tarnautojų ir gyventojų požiūris į esamas problemas. Tai patvirtina ginamąjį teiginį. Gyventojams trūksta informacijos, tinkamų sąlygų įsitraukimui, bei bendradarbiavimo, o valstybės tarnautojų požiūris į daugelį šio proceso būklę lemiančių veiksnių išsiskiria, dėl ko galima teigti, kad dalyvaujamoji valdysena Neringos savivaldybėje iš esmės nevyks.

4. Pasitvirtinus neigiamam dalyvaujamąsios valdysenos įgyvendinimo Neringos savivaldybėje scenarijui rekomenduojama: pateikti išsamią ir aiškią informaciją apie dalyvavimo galimybes ir *planuojamus* veiksmus įvairiais informacijos sklaidos kanalais (socialiniuose tinkluose, internetiniame savivaldybės tinklapyje, spaudoje, taip pat neatmetant galimybes svarstant klausimus itin aktualiomis gyventojams temomis informuoti juos lankstinukais pašto dėžutėse), daugiau orientuojantis į jaunimą ir vyresnio amžiaus žmones. Sekantis ir ko gero svarbiausias žingsnis, turėtų būti atlikta SSGG dalyvaujamąsios valdysenos įgyvendinimo Neringos savivaldybėje analizė ir parengtas šio proceso užtikrinimo planas, nurodant tikslus, uždavinius, bei apibrėžtas etapis įgyvendinimo laikotarpis.

LITERATŪRA

1. Bidwell D., Schweizer P. J. 2020. Public values and goals for public participation. *Environmental Pollicy and Governance*. Early View.
2. Bielskienė, J. 2016. Profesionalaus pilietinio dalyvavimo įtaka demokratijos deficitui. *Sociologija. Mintis Ir Veiksmas*, (1), p. 57.
3. Brown J., Dillard J. 2015. Dialogic Accountings for Stakeholders: On Opening Up and Closing Down Participatory Governance. *Journal of Management Studies*, Vol. 52, No. 7, p. 961-985.
4. Bua A., Bussu S. 2020. Between governance - driven democratisation and democracy driven governance: Explaining changes in participatory governance in the case of Barcelona. *European Journal of Political Research*. Online Version of Record before inclusion in an issue.
5. Bučaitė-Vilkė J. 2019. Interesų grupių dalyvavimas ir įsitraukimas vietos lygmeniu: Ar savivaldybių bendradarbiavimas gali būti demokratiškas? *Kultūra Ir Visuomenė*, 10 (1), 153-175.
6. Bučaitė-Vilkė J., Žilys A. 2016. Dvi skirtingos vietos demokratijos vizijos? Interesų atstovavimas, lyderystė ir gyventojų dalyvavimas savivaldoje. *Culture & Society: Journal of Social Research / Kultura Ir Visuomene: Socialiniu Tyrimu Zurnalas*, 7(1), p. 96.
7. Chávez, H. A. R. (2015). Information and citizenship: a governance perspective. *Investigación Bibliotecológica*, 29 (67), 113–140. <https://doi.org/10.1016/j.ibbai.2016.04.006>
8. Effective public participation – why it matters. *Unece.org*. Prieiga per Internetą: <https://www.unece.org/info/media/news/environment/2016/effective-public-participation-why-it-matters/doc.html>, [žiūrėta: 2020-12-01].
9. Elstub E., Escobar O. 2019. *Handbook of Democratic Innovation and Governance*. Social and Political Science subject collection. EE publishing Cheltenham, UK; Northampton, MA, USA.
10. Eskytė G. 2020. Dalyvaujamoji valdysena Tauragės rajono savivaldybėje: administracijos darbuotojų ir gyventojų požiūris. Klaipėda: KU
11. Fischer F. 2006. Participatory Governance as Deliberative Empowerment: The Cultural Politics of Discursive Space. *American Review of Public Administration*, 36(1), p. 19-40.
12. Forde C. 2020. Participatory governance in Ireland: Institutional innovation and the quest for joined-up thinking. *Administration (Dublin)*, 68 (3), p. 1-20.

13. Gbikpi B., Jurgen R. Grote 2002. Participatory Governance. From Democratic Government to Participatory Governance. Political and Societal Implications.
14. Geissel B. 2009. Participatory Governance: Hope or Danger for Democracy? A Case Study of Local Agenda 21, *Local Government Studies*, 35:4, p. 401-414, DOI: [10.1080/03003930902999522](https://doi.org/10.1080/03003930902999522)
15. Grabe Maria E., Myrick Jessica G. 2016. Informed Citizenship in a Media-Centric Way of Life. *Journal of Communication*. 66(2)
16. Gritsenko V., Nadezhda V. Murashchenkova, & Maria N. Efremenkova. (2020). Representation of the Motives of Emigration of Modern Russian Youth among Smolensk Students. *Известия Саратовского университета. Новая серия. Серия Акмеология образования: Психология развития*, 9(4), p. 358–366. <https://doi.org/10.18500/2304-9790-2020-9-4-358-366>
17. Guogis A., Reinholde I., Orlova U. L. (2016). Democracy and Governance in Public Services: The Case of Residential Care in Lithuania. *Revija Za Socijalnu Politiku*, 23(2), 181–196. <https://doi.org/10.3935/rsp.v23i2.1241>
18. Gustafson P., Hertting N. 2017. Understanding Participatory Governance: An Analysis of Participants Motives for Participation. *American Review of Public Administration*, Vol. 47, No. 5, p. 538.
19. Haller A. (2017). ALTER-GLOBALISM AND DEVELOPMENT IN MIGRATION CONDITIONS. THE CASE OF AN EAST EUROPEAN COUNTRY. *Cross-Cultural Management Journal*, XIX(2), p. 95–103. <https://doaj.org/article/2781cee776164706a96c58a33a9614c3>
20. Hammond, E. (2015). Representation and Democracy: Voice of Citizens. A Local Government Perspective. *Representation (McDougall Trust)*, 51(4), p. 471–476. <https://doi.org/10.1080/00344893.2016.1165516>
21. Heinelt H., Magnier A. 2018. Analysing governance through local leaders' perceptions: Comparative surveys, academic networks, and main results (review article). *Revista Española De Ciencia Política*, 1(46), p. 157-172.
22. Jami A., Walsh P. 2014. The role of public participation in identifying stakeholder synergies in wind power project development: The case study of Ontario, Canada. *Renewable Energy*, 68, p. 194-202.
23. Jaske M. 2018. Participatory innovations and maxi-publics: The influence of participation possibilities on perceived legitimacy at the local level in Finland. *European Journal of Political Research*, Vol. 58, No. 2, p. 603-630

24. Jingrui J., Luning L. ir kt. 2019. Design of an O2O citizen participation ecosystem for sustainable governance. *Information systems frontiers*, Vol. 21 (3), p. 605–607
25. Jorke D. 2016. Political participation, social inequalities, and special veto powers. *Critical Review of International Social and Political Philosophy*, 19(3), p. 320-338.
26. Kardelis K. 2016. Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. Vilnius: mokslo ir enciklopedijų leidybos centras.
27. Kiuriene V. (2012). The Legal Aspects of Participatory Governance in Local Self-government. *Socialiniai Tyrimai*, 2012(3), p. 62–76.
28. Kodėl svarbu domėtis politika. *Valdysena.lt*. Prieiga per Internetą: <http://valdysena.lt/?p=873&fbclid=IwAR2x7JpEsrURS2BQaOPWx-85OclUIZ2Eyo4zSDI7w-WmltWzRsEOg9nKULY>, [žiūrėta: 2020-11- 12].
29. Kutsenko D. O. 2020. Transformational Leadership as a Source of Participatory Governance. *Upravlencheskoe Konsul'tirovanie*, (8), p. 191-200.
30. Leifsen E., Sanchez-Vazquez L., ir kt. 2017. Claiming prior consultation, monitoring environmental impact: Counterwork by the use of formal instruments of participatory governance in Ecuador's emerging mining sector. *Third World Quarterly*, Vol. 38, No.5, p. 1092-1109.
31. Levine J. 2017. The Paradox of Community Power: Cultural Processes and Elite Authority in Participatory Governance. *Social Forces*, Vol. 95, No. 3, p.1155-1179.
32. Lietuvos Respublikos Konstitucija. Lietuvos Respublikos piliečių primta 1992 m. spalio 25 d. referendume.
33. Lietuvos Respublikos peticijų įstatymas. 1999 m. liepos 7 d. Nr. VIII-1313 [suvestinė redakcija nuo: 2019-06-20].
34. Lietuvos Respublikos Seimas 2012 m. gegužės 15 d. nutarimas Nr. XI-2015. Dėl Valstybės pažangos strategijos „Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“ patvirtinimo.
35. Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymas. 2018 m. birželio 29 d. Nr. XIII-1370 [Galiojanti suvestinė redakcija: nuo 2020-11-21].
36. Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymas. 1999 m. birželio 17 d. Nr. VIII-1234. [Galiojanti suvestinė redakcija: 2020-11-01 - 2021-06-30].
37. Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas. 1994. liepos 7 d. Nr. I-533 [suvestinė redakcija nuo: 2020-09-01 iki 2020-12-31].
38. Lowndes, V., & Wilson, D. (2001). Social Capital and Local Governance: Exploring the Institutional Design Variable. *Political Studies*, 49(4), 629–647. <https://doi.org/10.1111/1467-9248.00334>

39. Mannarini T. Fedi A., 2018. Using quali-quantitative indicators for assessing the quality of citizen participation: a study on three citizen juries. *Social indicators research*, Vol. 139 (2), p. 473–475.
40. Mažylis L. Rabinovič L. 2008. Lietuvos teritorijos administracinė reforma: pirmojo etapo patirties įvertinimas. *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai*. (48), p. 87–104
41. Meredith E., Halligan J. ir kt. 2012. *Public Sector Governance in Australia*. Published by ANU E Press The Australian National University, p. 158.
42. Michael G., Boitumelo Mzini L. 2019. Evaluation of participatory governance for enhancing quality of local governments: Towards a new model. *ORAȘE INTELIGENTE ȘI DEZVOLTARE REGIONALĂ, III* (1), p. 103-124.
43. Moffa G. (2021). The new Italian emigration between necessity and choice: “Cordless workers” in Athens. *Academicus International Scientific Journal*, MMXX(23), 91–109. <https://doi.org/10.7336/academicus.2021.23.06>
44. Neringos savivaldybės tarybos 2020 m. rugpjūčio 27 d. sprendimas Nr. T1-115. Dėl Neringos savivaldybės tarybos veiklos reglamento patvirtinimo.
45. Pain R., Kindon S. et al. 2007 Participatory action research: making a difference to theory, practice and action in S Kindon, R Pain and M Kesby eds *Participatory action research approaches and methods: connecting people, participation and place* Routledge, London p. 26–32
46. Participatory Budgeting in the BSR: Status Quo Analysis 2020. GoA 2.1 Output 1. Responsible Partner: University of Rostock November 2020.
47. Parvin P. 2015. Is Deliberative Democracy Feasible? Political Disengagement and Trust in Liberal Democratic States. *The Monist*.
48. Paulikė K. Piliečių dalyvavimas sprendimų priėmime: misija įmanoma? Alkas.lt. Prieiga per Internetą: <http://alkas.lt/2016/07/29/k-paulike-pilieciu-dalyvavimas-sprendimu-priemime-misija-imanoma/>, [žiūrėta: 2020-11-15].
49. Perezolova A. S. 2018. Practice of Participatory Governance in Public Policy. *RUDN Journal of Political Science*, 20(1), p. 122-130.
50. Putnam R. D. 2001. Kad demokratija veiktų. Pilietinės tradicijos šiuolaikinėje Italijoje. Vilnius: Margi raštai.
51. Qamar M. 2020. State-society nexus in Brazil and Venezuela and its effect on participatory governance efforts in health and other sectors. *International Journal for Equity in Health*, 19(1), N.PAG.

52. Šaparnienė D., Lazauskienė A., Mejerė O. & Juknevičienė V. (2021). Local self-government in Lithuania (pp. 277–324). Institute for Local Self-Government Maribor. <https://doi.org/10.4335/978-961-7124-00-2.09>
53. Šiugždiniienė J., Gaulė E., Rauleckas R. 2019. In search of smart public governance: the case of Lithuania. *International Review of Administrative Sciences*, Vol. 85(3), 587-606.
54. Stefanescu A., Mocanu M. ir kt. 2011. PARTICIPATORY GOVERNANCE IN THE PUBLIC HEALTHCARE SYSTEMS OF THE SCANDINAVIAN AND BALTIC COUNTRIES. *Analele Universității Din Oradea. Științe Economice*, 20(2), p. 625-630.
55. Stumbraitė E., Riekašius R. 2008. CITIZEN PARTICIPATION IN REGIONAL MANAGEMENT. *European Integration Studies*, (2), p. 53-62.
56. Thang V. N., Canh Q. Le ir kt. 2015. Citizen Participation in City Governance: Experiences From Vietnam. *Public Administration and Development*, Vol. 35, No. 1, p. 34-45.
57. Turnhout E., Van Bommel S. ir kt. 2010. How Participation Creates Citizens: Participatory Governance as Performative Practice. *Ecology and Society*, 15(4), 26.
58. Valackienė A. (2005). Sociologinis tyrimas. Kaunas: Technologija
59. Waheduzzaman, W., Gramberg, B., ir kt. (2018). Bureaucratic Readiness in Managing Local Level Participatory Governance: A Developing Country Context. *Australian Journal of Public Administration*, Vol. 77, No. 2, p. 309-330.
60. Wampler, McNulty (2011). Does Participatory Governance Matter? Comparative Urban Studies Project Exploring the Nature and Impact of Participatory Reforms. Comparative Urban Studies Project.
61. Winterford, K. (2016). A positive notion of power for citizen voice and state accountability. *Development in Practice*, 26(6), p. 696–705. <https://doi.org/10.1080/09614524.2016.1195793>
62. Xavier R., Komendantova N. ir kt. 2017. Participatory governance in the transformation of the South African energy sector: Critical success factors for environmental leadership. *Journal of Cleaner Production* 154, p. 622–632.

PRIEDAI

Gerb. Respondente,

Esu Klaipėdos universiteto II kurso Regionų valdysenos studijų programos magistrantė Silvija Kozlova. Šiuo metu savo baigiamajame darbe tema - „**Dalyvaujamosios valdysenos įgyvendinimo perspektyvos Neringos savivaldybėje**“ atlieku tyrimą, kuriame kviečiami dalyvauti Neringos savivaldybės gyventojai ir administracijos darbuotojai. Jūsų atsakymai padės nustatyti veiksnius, lemiančius dalyvaujamosios valdysenos įgyvendinimo būklę Neringos savivaldybėje, bei koreguotinus aspektus, siekiant šio proceso klestėjimo.

Suteikta informacija yra anoniminė, o apibendrinti duomenys naudojami tik magistro baigiamajame darbe. Jums tinkamiausią atsakymo variantą pažymėkite arba įrašykite nurodytoje vietoje.

1. Kiek sutinkate su šiais teiginiais, apie gyventojų dalyvavimą vietos savivaldoje?

Tinkamą atsakymą pažymėkite X

Gyventojų dalyvavimas	Visiškai nesutinku	Nesutinku	Nesu tikras	Sutinku	Visiškai sutinku
Gyventojams būtina dalyvauti rinkimuose					
Gyventojams būtina aktyviai dalyvauti visų viešųjų klausimų svarstyme					
Gyventojams būtina domėtis savivaldybės skelbiama informacija					
Gyventojams būtina suteikti galimybę dalyvauti					
Gyventojų dalyvavimas turi būti aiškiai reglamentuotas					
Gyventojams pakanka tik dalyvauti rinkimuose					

2. Nurodykite, koku būdu (-ais), dalyvaujate viešojoje politikoje? Ar Jūsų nuomone toks dalyvavimo būdas yra tinkamas? (Atsakymą langelyje pažymėkite atitinkama raide).

Būdai	Dalyvauju (D)/ Nedalyvauju (N)	Tinkamas (T)/ Netinkamas (N)
Rinkimai		
Rinkiminė kampanija		
Bendruomeninė veikla (-os)		
Vietos gyventojų apklausa (-os)		
Savivaldybės tarybos posėdžiai (įskaitant nuotolinius posėdžius)		
Susitikimas su valdžios atstovais (-u), (meru, mero pavaduotoju, administracijos direktoriumi ir kt.)		
Pasirašinėju peticijas		
Teikiu skundus/prašymus		

3. Kas, Jūsų nuomone, labiausiai trukdo gyventojams dalyvauti savivaldybės veikloje?

Tinkamą atsakymą pažymėkite X

Kliūtys	Visiškai netrukdo	Netrukdo	Nesu tikras	Trukdo	Labai trukdo
Valstybės tarnautojų įgūdžių, įtraukti gyventojus į dalyvavimo procesą trūkumas					
Valdžios nenoras dalytis sprendimų priėmimo galia su gyventojais					
Savivaldybė neužtikrina informacijos prieinamumo gyventojams					
Savivaldybė nesuteikia galimybių gyventojams įsitraukti					
Savivaldybės nepasitikėjimas gyventojais					
Abipusio (valdžios ir gyventojų) noro bendradarbiauti nebuvimas					
Skirtingi vietos valdžios ir gyventojų interesai					
Gyventojų nepasitikėjimas savimi					
Gyventojų nepasitikėjimas savivaldybe					
Gyventojų kompetencijos trūkumas					
Aiškaus reglamentavimo, ką ir kaip gyventojai gali daryti stygius					

4. Įvertinkite, kiek sutinkate su teiginiais, dėl gyventojų dalyvavimo sprendimų priėmimo procese Neringos savivaldybėje užtikrinimo? Tinkamą atsakymą pažymėkite X

Teiginiai	Visiškai nesutinku	Nesutinku	Nesu tikras	Sutinku	Visiškai sutinku
Gyventojams pateikiama lengvai prieinama informacija, apie ketinamus įgyvendinti planus					
Vyksta periodiniai vietos valdžios susitikimai su gyventojais					
Vietos valdžia savalaikiai informuoja gyventojus, apie svarstomus ir priimamus sprendimus					
Vietos valdžiai svarbi gyventojų nuomonė svarstomais klausimais					
Vietos valdžia imasi iniciatyvos įtraukti gyventojus					
Vietos valdžia priimdama sprendimus neatsižvelgia į gyventojų lūkesčius/poreikius					

5. Kokie, Jūsų nuomone, veiksniai padėtų užtikrinti aktyvesnį gyventojų įsitraukimą į viešąją politiką? Tinkamą atsakymą pažymėkite X

Veiksniai	Visiškai nepadėtų	Nepadėtų	Nesutikimas	Padėtų	Labai padėtų
Aktyvesnė vietos valdžios komunikacija su bendruomene					
Išsamios ir suprantamos informacijos pateikimas, apie vietos politikoje vykstančius procesus					
Dalyvavimo būdų parinkimas skirtingoms interesantų grupėms					
Kūrybingi gyventojai, savo idėjomis prisidedantys prie planų įgyvendinimo					
Didesnis dėmesys, jaunų žmonių, kaip aktyviausių ir išsilavinusių, gyventojų gerovei					

6. Prašome įsivaizduoti gyventojų dalyvavimą viešųjų reikalų svarstyme, apimančių gyventojų informavimą, dalyvavimą, bei bendradarbiavimą su savivaldybę. Kaip įvertintumėte esamą situaciją Neringos savivaldybėje? (Pažymėkite tinkamą skaičių)

Silpnai 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 puikiai

7. Jūs esate

- a) Neringos gyventojas, nedirbantis Neringos savivaldybės administracijoje
- b) Darbuotojas, Neringos savivaldybės administracijoje

8. Jei esate Neringos savivaldybės administracijos darbuotojas, kiek laiko joje dirbate?

- a) Iki 5 m.
- b) 5 -10 m.
- c) >10

9. Jūsų lytis

- a) Moteris
- b) Vyras

10. Jūsų amžius

- a) 18 – 30
- b) 31 – 40
- c) 41 – 50

d) 51 – 60

e) >60

11. Jūsų išsilavinimas

a) Aukštasis universitetinis

b) Aukštasis neuniversitetinis/aukštesnysis

c) Profesinis

d) Vidurinis

e) Nebaigtas vidurinis

12. Jūsų gyvenamoji vieta

a) Nida

b) Preila

c) Pervalka

d) Juodkrantė

e) Kita (įrašykite)

Dėkoju už Jūsų atsakymus!